

עושה רצון בעלה

האשה על פי השקפת התורה

בעזרת החונן לאדם דעת
ע"י
דוב בער ווייסמאן

כתובת המחבר
Dov Ber Weisman
5200 Meadowcreek Drive
Dallas Texas 75248
(972) 726-0662

יצא לאור ע"י

מכון סופרים
לפרסום כתבי יד ופוסטים

(732) 942-7307 1-877-221-1388

פתיחה

"ראש דְּבַרְךָ אֱמֶת וּלְעוֹלָם כָּל מִשְׁפָּט
צִדְקָךְ" (תהלים קיט, קס)

"מראש העולם ולעולם, כלומר כל ימי
העולם הזה דברך ומשפטך אמת וצדק, כן
היה וכן יהי לעולם" (פירוש הרד"ק)

תורתנו הקדושה נצחית היא, ואינה מתחלפת ח"ו – לא בכללותה ולא
בפרטיה – על פי רוח הזמן. כמה מאות אידיאולוגיות נתחדשו במשך הדורות,
אבל בסוף תמו והלכו להן. רק התורה מעולם היתה ולעולם תהיה. היא היא
חכמת הבורא יתברך שמו, הצופה ומביט עד סוף כל הדורות, אשר הסתכל
באורייתא וברא עלמא. רק מן התורה אנו יכולים ללמוד אורחות חיים
אמיתיים. כי רק התורה היא האמת המוחלטת, ולא דבר אחר.

אחת מן אידיאולוגיות שנתעוררו בדורות אחרונים, אשר החלה מתנועת
שחרור האשה, והתפתחה לבסוף לשיטה האומרת שהאיש והאשה שווים הם
במעמדם ותפקידם בחיים, היא תנועת פֶּמִינִיזְם. וכמו בכל שאר מקצועות
ההשקפה, יש לתורתנו הקדושה שיטה מסוימת המדריכה אותנו על הדרך
הישר בענין זה.

התורה הקדושה אינה מקפחת זכותי האשה כמו שיטת אומות העולם
בשנים קדמוניות, אבל מאידך אינה משווה אותם במעמדם ותפקידם. ולא עוד
אלא נראה מהרבה דינים ומאמרי חז"ל שתפקידו של האיש הוא לעמוד בראש,
בעוד שהאשה היא רק "עזר כנגדו". ואם באנו להקיף ולבאר את הענין הזה
בכל עומקו, היינו צריכים לכתוב ספר גדול.

אך אין זה מטרתנו בספר הנוכחי. רק באנו להאיר עיני הקורא שיש לתורה
הקדושה שיטה גלויה מהו מעמדו של האיש בחיים ובעבודת השם, ולעומת כן
מהו מעמדה של האשה. דעת התורה ברורה שתפקידו של האיש להיות "שורר
בביתו", ולא להיפך. וכן אמר הקב"ה לחוה (בראשית ג, טז) "וְאֵל אִישׁךָ
תִּשְׁתָּקֶתְךָ וְהוּא יִמְשָׁל בָּךְ".

והטעם שראינו לנכון להאריך בזה, כי לצערינו ישנם אנשים שמתוך
תשוקתם לקרב אחינו בני ישראל אל היהדות, משתדלים להציע את שיטת
תורתנו הקדושה באופן המתקבל אצל אלו שהושפעו מתנועת פֶּמִינִיזְם.
ומתעלמים מן האמת המבוארת בכמה מאמרי חז"ל ורבותינו הראשונים

והאחרונים. על כן באנו בספר להראות את כל תוקף דעת תורתנו הקדושה, שהאיש מקומו בראש, והאשה רק בבחינת "עזר כנגדו".

וזאת למודעי, שלא באנו לתת הסבר לדברי רבותינו ז"ל, או להרגיע רוח אנשי דורינו המתקשים להבין איך זה צודק שהאיש עומד "למעלה" מן האשה. רק הבאנו את הדברים כאשר הם, כדי שיראה הקורא בעצמו עד כמה הדברים מגיעים.

ומן הראוי להזכיר כאן יסוד אחד המועיל בהבנת הנושא הזה. והוא, שמדידה האמיתית של חשיבות האדם היא רק בפנימיות, ולא במה שנראה מן החוץ. תרבות מערבית (Western culture) מלמדת אותנו שעיקר החשיבות של האדם תלוי במעשיו, השגותיו, שליטתו, ובמידה שהוא מפורסם בעולם. אבל התורה הקדושה מלמדת אותנו שעיקר חשיבות האדם תלוי במה שמילא את תפקידו המיוחד לו, והוציא את כוחותיו בעבודת ה'.

חשיבות האמיתית והבדל הנכון שיש בין אנשים, ייראה לנו רק בעולם האמת, הוא העולם הבא. אמנם, בעולם הזה אנו מכבדים את הכהן הגדול יותר משאר אחיו, כמו שציוותה לנו תורה, מפני שהוא יותר קדוש. אבל בעולם הבא יהיה מעמדו כפי השיעור שכבש את יצרו וקיים את רצון אבינו שבשמים. וכן אמר רב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי (גמרא פסחים נ.) בשעה שנחלה ופרחה נשמתו ועלתה למרום ושבה לארץ: "עולם הפוך ראיתי – עליונים למטה ותחתונים למעלה". וענה לו אביו "בני, עולם ברור ראיתי" (עיין בספר 'דרש משה' פרשת וארא פרק ו פסוק כו).

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א כתב בהקדמה לספרו 'הלכות הגר"א ומנהגיו' זצ"ל: ובזכרוננו שכשקבלתי הסכמת מרן פאר הדור הגאון רד"ב ויידנפלד זצ"ל (הגאב"ד דטשעבין) לספרי מועדים וזמנים, הוסיף ואמר לי שרצונו למסור לי עצה טובה מתוך נסיון, שבדרך כלל לכל ספר יש בקורת, וסיפר דכשהוציא לאור עוד בפולין ספרו דובב מישרים ח"א קיבל מכתבים הרבה, זה טוען ואומר שעליו להביא עוד אחרונים שדנו בענינים שמביא והשמיטם, זה טוען ואומר שעליו בספר שו"ת לצמצם לעניני הלכה לבד, וזה מייעץ שיכתוב בעמקות טפי שדבריו הם בדרך פלפול, והוא החליט לא להשיב כלל, ולבסוף גדול אחד זצ"ל שאל אותו למה אינו עונה תשובה, והשיב ואמר שמעולם לא חיבר ספר שוה לכל נפש לכל הלומדים שא"כ היה מדפיסו לאלפים, רק חיבר לאלו שמרוצים ונהנין מספר כזה, ולכן אם אחד מבקר תשובתו בצידו שהספר לא חיבר בשבילו, שמעולם לא נתכוון לחבר ספר שכל אחד ואחד יהלל וישבח אותו, ואם יש נהנין ממנו כדאי לו הספר עבורם, ובזה

הוסיף ואמר, עליך לידע מעיקרא שעלולים לבטל ולבקר הספר בכל מיני טענות ומענות, אבל לא חיברת הספר לכל אחד, ולמבקרים תציין שלהם לא נתכוונת לחבר הספר שהם דורשים ומחפשים סוג ספר אחר, עם בקיאות והוכחות, או עם עמקות והבנה דוקא, רק יש כאלו שנהנין מספר זה ולהם לבד נתכוונת, ובזה תוכל לעמוד ולא יפול לבבך בבקורת, שתצייר לעצמך מעיקרא שהספר לא יתקבל ולא חובר לכל אחד, רק לחוג מסויים שכן נהנין מספר כזה, ולהם לבד ג"כ כדאי לך הספר, אף שאינו שווה לכל נפש, ע"כ דבריו הנחמדים, עכ"ל.

וגם אני אקדים ואענה לאנשים הטוענים לנגדי, למה חיברת קונטרס בצורה שכזו אשר לכאורה עלול להרגיז בני אדם ובפרט הנשים בדורינו זה. תשובתי, כי לא להם חיברתי הקונטרס הזה, כי אם לאלו הרוצים לברר דעת התורה ואוזניהם פתוחות לשמוע ונהנים מספר כזה. ואמנם, בקשתי שטוחה לפני הקורא היקר, שלא ישתמש במאמרים אלו לשפוך בוז חס ושלוש על נשי ישראל, נשים צדקניות. כי הדברים מובאים רק להוציא מלבם של האומרים שאין לאיש שום מעלה יותר מן האשה.

ואני תפילה, שמאמרים המובאים כאן יועילו להאיר את הקורא באורח מישור. ותתקבל עבודתינו לרצון לפני אדון כל.

תוכן הענינים

פרק א - האשה: תפקידה ומידותיה

א פתיחה לפרק א

ב תפקידן של נשים

תכלית בריאת הזכר לעומת הנקיבה / בריאת האשה - מפני שלא טוב לבדו / איש עוסק בתורה - רק על ידי שאשתו עזרתו / עזר כנגדו - צרכי הבית / לא טוב היות האדם לבדו - אם יצטרך להתמסר בצרכי החיים / עקרת הבית / אשת חיל - צרכי הבית ולא נבואה / עזר כנגדו - נבראה בדומה לו כדי שתוכל להבין את צרכיו / לא קראתי לאשתי "אשתי", אלא "ביתי" / יו"ד באיש ה"א באשה - היא עוסקת בצרכי הבית שיהיה הוא פנוי להשיג עוה"ב / מקומה של האשה - במטבח / הנה באהל - עיקר השבח שהיא צנועה, ולא שהיא נביאה / בפרך - מחליפין מלאכת אנשים לנשים ונשים לאנשים / אשה גולם היא קודם שנבעלה / האשה רוצה יותר להנשא / רבקה נבחרה בעד מידותיה: יופי חסד וצניעות / אין אשה אלא ליופי ולבנים / דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא / אשה בלי יראת ה' / קישוטי אשה - שלא יתן בעלה עיניו באשה אחרת / יופי / אשה - להעמיד תולדות

ז צניעות

"צנועה לצדיק" - ולא צדקת לצדיק / זה הנסיון לנשים - להשתעבד רצונם לרצון ה' להגביל עצמן - צניעות / כל כבודה בת מלך פנימה - בית האסורים / בראה ממקום צנוע באדם - ולא הועיל / וכבשה - שלא תהא יוצאנית / איש דרכו לכבוש אבל לא אשה / ויחשבה לזונה - שיושבת בפרשת דרכים / לא נאמר על פי ה' אצל מרים - שגנאי הדבר לאומרה / "ונמצא" - אילו ישבה בביתה לא אירע לה / לא יאה יוהרא לנשי - חולדה ודבורה הנביאות

ט מידותיהן של נשים

ד' מדות רעות בנשים / אשה עקשנית ואינה מקבלת פיוס / מוטל על האיש לוותר תמיד - מפני שדמעתי מצויה / אשה עיניה צרה באוחרים / חוה - לשון דיבור / הסיבה שבזמנינו אין מצמצמים - הנשים, שדעתן

קלות ואין ראות את הנולד / רכה בטבע, ועל צער מועט היא בוכה /
הנשים מצויות מכשפות

אשה טובה יא

אשה טובה / "אשת חיל" - בהנהגת הבית / שקר החן - ר"ל בלא יראת
ה' / קול אשה צ"ל "קולך ערב" - בשני המובנים / בשכר נשים צדקניות
נגאלו ממצרים - שישמשו בעליהן

אשה רעה יב

אשה רעה מעברת דעתו של אדם - להיפך מתפקידה / מי שיש לו אשה
רעה אינו רואה גיהנם / אשה רעה - זקנה קופצת על האדם / אשה רעה
מצוה לגרשה / כי מצא בה ערות דבר / אשתו מושלת עליו - חייו אינם
חיים / מר ממות - אשה שחושבת עצמה יותר חשובה מבעלה / אשה
בכל אלה לא מצאתי / אשה המסירה לב בעלה - אסור שישאנה / כל
עוד שהנשים אומרות "מי בראש" לא שייכת אצלם שמחה אמיתית /
מתענגות לשמוע שבחה של אשת ר"ע - בלי ההתחייבות הקשורה עם זה

פרק ב - נשים דעתן קלות עליהן

פתיחה לפרק ב טו

חכמת האשה טז

בינה יתירה - שבאה לכלל דעת קודם האיש / בינה יתירה - קודם החטא /
"בינה" לעומת "דעת" / אין חכמה לאשה אלא בפלך / חכמת האשה -
במטוה ובצרכי ביתה בלבד

נשים דעתן קלות עליהן יז

נשים דעתן קלות - מעשה דברוריה / דעתן קלות - לפיכך שמאל דוחה
דאל"כ תצא לתרבות רעה / דעתן קלות - לפיכך אינה מרחמת לפושעים
בה / דעתן קלות - לפיכך אמר אחדותו לנשים תחילה / כח ערמומית
מביאה אשה לידי עבירה - שדעתן קלות / אינן נמשכות אחר הנהגת
השכל / המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות / אין דעתן מיושבת
עליהן / לאו כדינא אמירי / דבר רגיל שדברי נשים הם שטות / כה תאמר
לבית יעקב - בלשון רכה / קשים כגידים - האנשים / החמיר בענשו של

אדם משום דחכם טפי - יוסיף דעת יוסיף מכאוב / גבר כח האב - חכם,
גבר כח האם - כסיל / המאמנים בכישוף - בכלל הנשים שאין דעתן
שלימה

פרק ג - ממשלת האיש על האשה

פתיחה לפרק ג כא

ממשלת האיש על האשה - מעיקר סדר בריאת העולם כא

אדם נברא יחידי וממנו נבראת חוה - שתהיה נכנעת לו / דו פרצופין -
זכר בראש / נטלו ממנו צלע ונתנו לו שפחה לשמשו / הטביע הקב"ה
באשה רצון עזה לעשות רצון בעלה / עזר כנגדו - והוא המורה דרך /
וידבק באשתו - לבשר אחד / היחס בין אשה ואשה - כחמה ולבנה /
זכר ונקיבה

והוא ימשול כך כג

והוא ימשל כך - נגזר עליה להטות אזנה לדברי בעלה / והוא ימשל כך
- שיהא הבעל בעיני האשה כמלך ושר / הכתובה / הבעל כשר ומלך -
ולכן אם אינה עושה רצונו היא "מורדת" / תתן לו יקר והוד כעבד אל
אדוניו - ומטעת מזכרת בידה תמיד / "ואל אישך תשוקתך" - שלא תהיה
מצוה עליו עוד / ואל אישך תשוקתך / להיות כל איש שורר בביתו -
פשיטא / אשה כשרה עושה רצון בעלה / עזר כנגדו - מושל עליה כעל
אחד מאבריו / מצא טוב - והוא ימשך כך / אשה נמי שפחה לבעלה כמו
לרבו / אשה ברשות בעלה - אין כח באשה לעשות מאומה בלתי הסכמת
בעלה / גם להן אסור להרהר אחר אנשים אחרים - רק כל חשקן וחפצן
בבעליהם / עיר הנדחת "וכל אשר בה" - הנשים הנגרות אחרי האנשים /
בא זכר - בא שלום / 'תשש כחו כנקבה' - ממשלה לזכרים היא

כי שמעת בקול אשתך כו

כי שמעת בקול אשתך / ההולך אחר עצת אשתו במילי דשמיא נופל
בגיהנם / להיות כל איש שורר בביתו ומשגיח על בני ביתו / למה זה צחקה
שרה - האשמה תלויה בבעלה / עבודה זרה של נשי שלמה - תלו בו
לגנות / עזר כנגדו - אבל לא שוה לו לגמרי / מי שאשתו מושלת עליו -
צועק ואינו נענה - שגרם לעצמו / מי שאשתו מושלת עליו

פרק ד - גדולת הזכר לעומת הנקבה

פתיחה לפרק ג כח

נשים במדרגה נמוכה יותר מן האנשים כט

נקבה - גוף, זכר - נשמה / נשים מסטרא דשמאלא הקרוב לחטא / סטרא דנוקבא - דלות / אשה עוה"ז ואיש עוה"ב / גדול המצווה ועושה / יראת העונש - בשביל עמי הארץ ונשים וקטנים / ערכין של איש ואשה / אדם - ויפח באפיו נשמת חיים / שלא עשני אשה - פשוטו כמשמעו / השטן נברא עם האשה / ויסגור בשר תחתונה - השטן נברא עמה / כל הנביאים אצל משה כנקבה אצל זכר / חוה כקוף בפני אדם / האבות נמשלו להרים והאמהות לגבעות / "ישראל" - זכרים, "יעקב" - נקבות / בקללה מתחילין מן הקטן - אדם בסוף / אביו נותן בולד את ה"חיה" / התורה והגמרא בלשון זכר נאמרו / זכר ונקבה ביחד - נקראים בלשון זכר / "בן" עולם הבא, "בת" קול / ששים רבוא שורשי נשמה - אנשים / דביקות - כל המשיא בתו לת"ח / העולם עומד על לימוד התורה - השייך רק אצל האנשים / תפילה ועסק התורה / את לרבות תלמידי חכמים / מלאכים הם אנשים / רובם של הנביאים היו אנשים / רבנות וכהונה - רק לאנשים / קנאים פוגעים בו - דן בה משפט הבהמה

גדולת האשה - מכח האיש לד

נשים זוכות לתחיית המתים רק על ידי בעליהן ובניהן / נבואה באשה - בגלל שנבראה מן האיש / הנשים מתברכות מברכותיהם של האנשים / האשה נבראה מן הזנב של האיש / האשה רוצה יותר להנשא - ששלימותה על ידי זה / נקבה נקיה באה / אשה רוצה להוליד זכר - שע"י זה תשתלם במצות ת"ת / האמהות נפטרו קודם האבות / היחס בין איש ואשה - כהקב"ה ועולמו

אשרי מי שבניו זכרים לו

"בנים" - עיקר זרעו של האדם / "וטוב לב" - שנתעברו בזכרים / "זכר" - ברכה, "נקבה" - בקללה / אוי למי שבניו נקבות / בת תחילה - סימן יפה לבנים / שבעה לזכר וי"ד לנקבה - מתאוה לתשמיש כדי שתחזור ותתעבר זכר / "הטוב והמטיב" - אם ילדה זכר / נולד זכר במשפחה, נתרפה כל המשפחה / מנשקים את התינוק יותר כשהוא זכר / מן הברכות של ה'סוטה' שהיא נקיה - יולדת זכרים / בכל - תחילת הבריאה רק אדם / מתגלגל בנקבה - בתור עונש

סגולות מחז"ל לזכות לבנים זכריםלט

לזכות לבנים זכרים - יפור מעותיו לעניים, ישמח אשתו בדבר מצוה /
 לזכות לבנים זכרים - ישא אשה ההוגנת לו, יתקדש עצמו בשעת תשמיש /
 לזכות לבנים - יבקש רחמים / לזכות לבנים זכרים - לפרוש מאשתו סמוך
 לוסתה / זוכה לבנים זכרים - המבדיל על היין / זוכה לבנים זכרים - אשה
 זהיר בגדה / הנותן מטתו צפון לדרום - זוכה לבנים זכרים / לזכות לבנים
 זכרים - משהין עצמן כדי שיזרעו נשותיהן תחילה / בת תחלה סימן יפה
 לבנים / להתפלל בשעת הדלקה - לבנים זכרים / לזכות לבנים זכרים -
 הזמן המסוגל להתפלל על זה / תפלה לבנים זכרים - ממילא על ידי תפילה
 לבנים חכמים

פרק ה - נשים בחומש ובמצוות התורה

פתיחה לפרק המב

חטא של עץ הדעת - על ידי האשהמב

החטא הראשון - כי שמעת בקול אשתך / כי שמעת לקול אשתך - סיבה
 הראשונה להמרות את פי ה' - כי דעתן קלות / אדם הראשון לא חשד
 שתאכילהו דבר איסור / חוה גרמה מיתה לאדם הראשון / "חוה" על שם
 שמחוה - נשים דברניות הן - ועל ידי זה נכשלה בחטא / "חוה" -
 ששמעה לנחש / דעתן קלות - לפיכך בא הנחש אל חוה ראשונה / מדוע
 לא מקרי "חטא של חוה" / אם יכולים ללמוד "בינה יתירה" מחוה, גם יש
 ללמוד שאר מדות רעות / עונשה של האשה / קללתה מרובה - לפי
 שחטא והחטיאה / מקור דם נדה - חטא של חוה / לכן נטמאה י"ד
 לנקבה / "הנשים לא היו בעגל"

אברהם אבינו היה גדול משרה אמנומו

שרי אשת אברהם - שוררת אבל טפלה לאברהם / אברהם אבינו היה גדול
 משרה באמונה / אברהם גדול משרה - מסרה נפשו בכבשן האש / מעלת
 אברהם / בשביל אברהם נברא העולם / תפילות האבות / היו"ד ניטל משרה
 ונתון ליהושע - מעלה היא לו, שנתון בשמו של זכר / שינוי השם של שרה
 בא ממילא על ידי שינוי השם של אברהם / לא דיבר הקב"ה עם אשה זולת
 שרה אמנו / "שמע בקלה" - חידוש הוא

בנות צלפחד מח

בנות צלפחד ידעו שהאיש קודם לנחלה / בנות צלפחד היו צדקניות – כל שכן הזכרים / מעשה דבנות צלפחד – העלים ממושה דבר שהנשים יודעות כן

נשים במצוות התורה מט

האשה פטורה ממצ"ע שהז"ג – כעבד / פטורות ממצ"ע שהז"ג – כי תפקידם בשב ואל תעשה / איש "בר מצוה", אשה לאו "בת מצוה" / אין צריך לכסות הציצית לפני קבר של אשה / מה שהנשים פטורות מכמה מצוות – גנאי להן / מה שהנשים פטורות מכמה מצוות לא מפני שהן יותר רוחניות / תלונת הנשים על פיטורן ממצ"ע שהזמן גרמא / מצות נדה חלה והדלקת הנר – שייכות לאדם אלא שנמסרו לחוה מפני שגרמה לו מיתה / נשים פטורות ממצות ראייה / רק אנשים עולים ל"מנין" / מחיצה בבית הכנסת / תפילה על ידי אנשים / אלקי אברהם וכו' / על האב מוטל החיוב לחנך / כבוד אב קודם לכבוד אם / האשה פטורה מכבוד או"א אחר נשואיה / תפילין בנשים / רק האשנים דומים למלאכים ביו"כ / האיש קודם לאשה להחיות – שהוא מקודש יותר / אין מבטלין ת"ת ללוות אשה שמתה / כיסוי הראש – מפני שהחמיא אדם הראשון / אסור למלך להרבות לו נשים – כדי שלא תפתינה אותו לרע

ספר

עושה רצון העלה

פרק א

האשה: תפקידה ומידותיה

פתיחה לפרק א

"וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מַחְנֵהוּ וְאִישׁ

עַל דָּגְלוֹ לְצַבָּאתָם" (במדבר א, נב)

במשנת רבי אהרן (על התורה פרשת במדבר) כתב: "הנה עד היכן מגעת חשיבות ענין הסדר, יש ללמוד מהא דמצינו בתורה ענין הדגלים שסידרה התורה בפרוטרוט כל מהלכם, נסיעתם וחנייתם, מי הם בכל דגל, ואופן חנייתם ונסיעתם, במוקדם ובמאוחר, ובנסיעת המשכן מתי והיכן יסע כל דגל, וכן בעבודת המשכן כל דבר ודבר בפרט בקדימה ובאחר, ומי ישא כלי זה ומי ישא כלי אחר, וכן בהעמדת המשכן."

ומבאר את הענין יותר (בסוף דבריו שם): "וענין השלום הוא שהכל עומד על מקומו כפי הסדר הראוי לו, וכל הבריאה כולה מסודרת כפי סדרה הנפלא, וכל נברא שומר משמרתו וגבולו, וכבר אמרו ז"ל (במדבר רבה ב, יב) "מה הכוכבים אחד יכל לשרוף את כל העולם כולו", והיינו אם לא ישמור מהלכו, וכן אם תתקרב השמש מעט יותר אל הארץ, או תתרחק ממנה מעט - ייחרב העולם. אלא שכל נברא שומר גבולו ותפקידו כפי שבוראו קבע לו."

וכן הוא בכל חלקי הבריאה. וכגון במיני בעלי חיים במשקל כל הכוחות שבהם הם משלימים זה את זה. שאם יופר שיווי המשקל תתבטל החיות. ואין ערוך לגודל החכמה המצויה במזיגה של הכוחות השונים, שכל אחד מהם שומר תפקידו וגבולו. וזהו "עושה שלום ובורא את הכל", דאם אין שלום אין כל מציאות. עד כאן דברי הגאון רבי אהרן קטלר זצ"ל."

וכן הוא באיש ואשה, אשר במשקל הכוחות השונים הם משלימים זה את זה.

על כן חייב האיש לשמור את תפקידו וגבולו, וכן האשה חייבת לשמור את תפקידו וגבולו. ובכך יזכו למדרגת השלום האמיתי. ולזה באנו בפרק הזה, להוציא מלב האומרים שהאשה עומדת באותו מעמד ובאותו תפקיד שבו עומד האיש. כי השקפה כזו עלולה להחריב את המזיגה הנכונה וה"שלום" האמיתי שגזרה חכמתו יתברך בין האיש והאשה. ונחזור על מה שכתבנו בפתיחה לספר, שלא באנו לתת הסבר לדברי רבותינו ז"ל, או להרגיע רוח אנשי דורינו המתקשים להבין איך זה צודק שהאיש עומד "למעלה" מן האשה. רק הבאנו את הדברים כאשר הם, כדי שיראה הקורא בעצמו עד כמה הדברים מגיעים. ותן לחכם ויחכם עוד.

* * *

תפקידן של נשים

תכלית בריאת הזכר לעומת הנקיבה

(א) עיקר בריאת האדם הוא הזכר, שלא נברא בתחלה רק הזכר. שאף שבהעוה"ז העובר הנה המצוה שמקיים בעוה"ז היא מעמיד לו לעולם נצחי בעוה"ב, משא"כ הנקיבה, שעיקר בריאתה לקיים המין בעוה"ז, עולם העבר. (מהרש"א ב"ב קטז).

בריאת האשה - מפני שלא טוב לבדו

(ב) "לא טוב היות האדם לבדו" (בראשית ב, יח) – משמע דכל עיקר בריאת האשה רק מפני שלא טוב היותו לבדו. (תורה תמימה)

איש עוסק בתורה - רק על ידי שאשתו עזרתו

(ג) התורה "תושיע", על שם שהיא מתשת כחו של אדם ואי אפשר לו לעסוק בשאר צרכיו אי לאו שאשתו עוזרתו. (מהרש"א יבמות סב:)

עזר כנגדו - צרכי הבית

(ד) "אעשה לו עזר כנגדו" (בראשית ב, ח) – אדם מביא חטים ופשתן, וכי חטים כוסם, וכי פשתן לובש. (יבמות סג:).

בא לרמז על חיוב מלאכות שהאשה עושה לבעלה, שהוא חיוב מן התורה (כתובות נט:): – טוחנת, ואופה, ומכבסת, ומבשלת, ומניקה את בנה, ומצעת לו המטה, ועושה בצמר... (תורה תמימה)

אמר רבי אלכסנדר כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנאמר אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך. (סנהדרין כב.)

פירוש, כשמתה אשתו אור עיניו חשך, שאין לו מי שעושה צרכי ביתו. (מהרש"א שם)

לא טוב היות האדם לבדו - אם יצטרך להתמסר בצרכי החיים

ה) "לא טוב היות האדם לבדו" (בראשית ב, יח) – לא ישיג טוב התכלית המכוון בדמותו ובצלמו אם יצטרך להתמסר הוא בעצמו בצרכי חיים. (ספורנו)

עקרת הבית

ו) "עזר כנגדו". תכלית היות האשה "עקרת הבית", היא לעשות את הסביבה, האוירה הנעימה של הבית, ולסדר כל צרכי הבית. כי זה מאפשר את הבעל להתאמץ להשיג את השלימות ברוחניות.

[אפילו אצל הגוים, היו מכירים חלק הראשון של הנ"ל, שהנוסח אצל החתונות שלהם היה "Man and Wife". כי "wife" (היינו "עזר כנגדו") הוא תפקידה העיקרית החל משעה זו.]

אשת חיל - צרכי הבית ולא נבואה

ז) "אשת חיל" (משלי לא, ל) – הספד של שרה אמנו. משבח אותה על צרכי ביתה [ולא על הנבואה שלה או קירוב רחוקים...]. (פנינים משלחן גבוה, הרב אהרן לעווין)

עזר כנגדו - נבראה בדומה לו כדי שתוכל להבין את צרכיו

ח) "עזר כנגדו" – האדם לא היה מגיע אל תכליתו, אם היה צריך להוציא כוחותיו בהמצאת צרכי החיים של יום יום. לזה נתון לו "עזר", הנברא באופן הדומה לו, כדי תוכל להבין את צרכיו ומטרותיו. ועל ידי זה יהיה חפשי להגיע אל תכלית השלימות ברוחניות.

ולכן, החיי יום הם חלקה של האשה, לברוא סביבה שממנה ישוב האיש כוחותיו, ומזה יקיימו שניהם ביחד את תכליתם המשותפת. וכדי שהנקיבה תנשא את עולו של בעלה, נוצרה עם הרגשה לרוחניות, והערכה במטרותיו של בעלה. ("שבת שעורים")

לא קראתי לאשתי "אשתי", אלא "ביתי"

(ט) א"ר יוסי מימי לא קראתי לאשתי "אשתי" – אלא "ביתי".
(שבת קיח:)

על שם שהיא עיקר של הבית [היינו "עקרת הבית"], וכדי שתהא זריזה בכל צורך מלאכה בבית.
(מהרש"א)

יו"ד באיש ה"א באשה - היא עוסקת בצרכי הבית שיהיה
הוא פנוי להשיג עוה"ב

(י) "כי בי"ה ה' צור עולמים" – בשתי אותיות אלו נברא העולם, עולם הזה בה"א, ועולם הבא ביו"ד" (גמרא מנחות כט). וכן ניתן היו"ד לאיש, וה"א לאשה – שעל האשה לעסוק בצרכי הבית שיהיה בעל פנוי להשיג עולם הבא.
(לקוטי בתר לקוטי)

נתן יו"ד באיש לרמז שעניני עולם הבא שייכים לאיש ובהם אין לו לשמוע לעצת אשתו, ואילו אות ה"א שבה נברא עולם הזה אותה נתן בשם האשה כי עניני העולם הזה שייכים לה.
(המגיד מבריסק הובא בס' פנינים משלחן גבוה)

מקומה של האשה - במטבח

(יא) הג"ר אליעזר מנחם מן שך זצ"ל ענה לב' נשים feminists שהקשו לו קושיא על הרמב"ם: "האם אחת מכם יודעת כיצד לאפות עוגת שוקולד? לכנה אל המטבח, והרבנית תראה לכם כיצד."

הנה באהל - עיקר השבח שהיא צנועה, ולא שהיא נביאה
(יב) "הנה באהל" (בראשית יח, ט) – צנועה היא, כדי לחבבה על בעלה.
(רש"י, ב"מ פז.)

מכאן דכבודה של אשה לישיב בבית. (יבמות עז.)

[עיקר שבחה של שרה אמנו, היה צניעותה, ולא נבואתה.]

בפרך - מחליפין מלאכת אנשים לנשים ונשים לאנשים
יג) "בפרך" (שמות א, ד) – שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים, ומלאכת נשים לאנשים. (סוטה יא.)

אשה גולם היא קודם שנבעלה
יד) "אשה גולם היא" קודם שנבעלה. [כלי שלא נגמר קרוי "גולם"]. (חולין כה, ובפירש"י, סנהדרין כב: ובפירש"י)

האשה רוצה יותר להנשא
טו) "יותר משהאיש רוצה לישא, אשה רוצה להנשא". (יבמות קיג.)

אמרו חז"ל (סוטה דף כ): רוצה אשה בקב ותפלות מתשעה קבין ופרישות. ונראה לי רמז על זה בפסוק (בראשית ג): "ואל אישך תשוקתך", ועל ידי זה "והוא ימשל בך", שתכניע עצמה אליו לעשות רצונו. (ספר ארץ אפים)

רבקה נבחרה בעד מידותיה: יופי חסד וצניעות
טז) רבקה אמינו נבחרה [על ידי אליעזר עבד אברהם] להיות אחת מן האמהות, מפני שעברה את הנסיון של מה שהאשה צריכה להיות: א. יופי ב. חסד ג. צניעות. (עיין נצי"ב ומלבי"ם)

אין אשה אלא ליופי ולבנים
יז) "ויבן" (בראשית ב, כב) – מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם. אין אשה אלא ליופי. (כתובות נט:)

אין אשה אלא ליופי, אין אשה אלא לבנים וכו'. (כתובות נט:, תענית לא.)

דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא

(יח) רבי חייא הוה קא מצערא ליה דביתהו. כי הוה משכח מידי צייר ליה בסודריה ומייתי ניהלה. אמר ליה רב "והא קא מצערא ליה למר?" אמר ליה "דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא". (יבמות סג.)

אשה בלי יראת ה'

(יט) "שקר החן והבל היופי" (משלי לא, ל) – כשהן בלי יראת ה', והם כנזם זהב באף חזיר. (פנינים שלחן הגר"א)

אבל שיש לה יראת שמים אז החן והיופי שבח לה.

(הרב זאב לעף עמוד 124 דף ס)

קישוטי אשה - שלא יתן בעלה עיניו באשה אחרת

(כ) כי מטא מר למתא נפקא דביתהו דמר כי מיקשטא. אמר להו כדי שלא אתן עיני באשה אחרת. (תענית כג.)

כי זוהי מצוה שהנשים תתקשטנה יפה כנגד בעליהן, כדי שלא תהיינה מחשבותיהם של בעליהן בנשים זרות ח"ו. (צאינה וראינה בשם חזקוני פרשת בהעלתך)

יופי

(כא) לא מקבלת דביתאי עלאי – אינה מקובלת אשתי עלי, ואין דעתי מיושבת עליה לפי שאינה יפה. (תענית כג: ופירש"י)

אשה - להעמיד תולדות

(כב) "אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם, והכל רצין אחריה." פירש"י: אם לא על פי גזרת המלך לא היתה ראויה להתאוות לה [לאשה], שהיא כחמת מלאה מיאוס, והכל רצים אחריה. (שבת קנב.)

והיינו כדי שיקיים מצות שיש בה ב' טעמים: כדי למלא תשוקתה, וכדי לעמיד תולדות לקיים מצות פריה ורביה.

(מהרש"א שם)

צניעות

"צנועה לצדיק" - ולא צדקת לצדיק

כג) "באהל" (בראשית יח, ט) – אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו – צנועה לצדיק, ופרוצה לרשע (סוטה ב, א, רש"י). [ולא אמר "צדקת לצדיק", שצניעות – עיקר מהות של עבדות ה' לנשים. וכמו שאמרו חז"ל שלכך נבראת האשה מן הצלע, שהיא אבר הצנועה שבאדם.]

הנקודה העיקרית הקובעת אם האשה היא בת מעלה או להיפך, היא הצניעות. (ר' קסנט, ר' גולדוואסער)

זה הנסיון לנשים - להשתעבד רצונם לרצון ה' להגביל עצמן - צניעות

כד) ואם יש לנשים תכלית שנראה פחות כבוד ופאר, אז זה הנסיון לנשים להשתעבד רצונם לרצון ה' שיהיה להם פרט יותר מוגבל בשביל תכלית יותר גדול בכלל – וזה לשון "צניעות", מלשון "מצניע" – לסתר – צמצום. (ר' קסנט)

כל כבודה בת מלך פנימה - בית האסורים

כה) "כל כבודה בת מלך פנימה" – בסוף מסכת עירובין (ק:) איתא שעשר קללות נתקללה חוה, ואחת מהן שהיא כל זמן כמו בבית האסורים.

בראה ממקום צנוע באדם - ולא הועיל

כו) "ויבן" (בראשית ב, כב) – לשון הבנה, שהבין הקב"ה הגיון האשה ובראה ממקום צנוע באדם, ולא מן הרגלים שלא תהא יצאנית, ולא מן הידים שלא תהא גנבנית; ולא מן הלשון שלא תהא דברנית – ולא הועיל [אמר הקב"ה]. (הרא"ש)

וכבשה - שלא תהא יוצאנית

כז) "וכבשה" (בראשית א, כח) – ללמדך שהזכר כובש את הנקבה, שלא תהא יוצאנית. (רש"י)

איש דרכו לכבוש אבל לא אשה

(כח) אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש. (עבודה זרה יט.)

כמו "איזהו גבור, הכובש את יצרו"... איש דרכו לכבוש ואין אשה... (מהרש"א)

ויחשבה לזונה - שיושבת בפרשת דרכים

(כט) "ויחשבה לזונה" (בראשית לח, טו) – לפי שיושבת בפרשת דרכים [ומקום נשים להיות בבית – צנוע]. (רש"י)

לא נאמר על פי ה' אצל מרים - שגנאי הדבר לאומרה (ל) משה אהרן ומרים כולם מתו בנשיקה, דכתיב "על פי ה'". והא מרים לא כתיב בה "על פי ה'" ? אף מרים בנשיקה, אלא מפני מה לא נאמר בה "על פי ה'", שגנאי הדבר לומר. (ב"ב יז.)

שאיננה דרך כבוד של מעלה. (רש"י)

"ונמצא" - אילו ישבה בביתה לא אירע לה

(לא) "ונמצא" (דברים כב, כג) – לפיכך שכב עמה. פרצה קוראה לגנב; הא אילו ישבה בביתה, לא אירע לה. (עירובין ז, ספרי, רש"י)

לא יאה יוהרא לנשי - חולדה ודבורה הנביאות

(לב) "חולדה" (מלכים ב כב, ד) – אמר ר"ג לא יאה יוהרא לנשי [לא נאה חשיבות לנשים – רש"י], תרתי נשי נביאתא יהירין הוויין וסניין שמייהו [שמותיהן מאוסות] – זיבורתה [דבורה] – כרכשתא [חולדה]. (ילקוט שמעוני ח"ב פרק מב רמז רמח, מגילה יד:)

רצה לומר – היה להן להשפיל ולהכנע עצמן לפי שמותיהן – והם לא עשו, אלא דהוו יהירין נגד אנשים חשובים כגון יאשיהו וברק. (מהרש"א, תורה שבעל פה)

מידותיהן של נשים

ד' מדות רעות בנשים

לג) רבי לוי אומר, ד' מדות רעות יש בנשים – האחת יש להן ראייה רחבה. השניה, השנים רוצות לשמוע ולדעת את כל הסודות, אפילו דברים שאינם שייכים אליהן; השלישית, הן מקנאות; הרביעית, עצלות ואטיות. ושתי מדות נוספות יש בהן – הן אינן סובלות דבר שאינו כרצונן וממהרות לכעס. והשניה – הן מדברות הרבה. (צאנה וראנה, כי תצא)

אשה עקשנית ואינה מקבלת פיוס

לד) האשה כפי שאמרו חז"ל, יש לה מידה רעה שהיא עקשנית ואינה מקבלת פיוס.

(אגדות הש"ס נדה דף רפז, לקוטי בתר לקוטי, נדה, בן יהוידע)

מוטל על האיש לוותר תמיד - מפני שדמעתה מצויה

לה) "לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו שמתוך שדמעתה מצויה, אונאתה קרובה". (ב"מ נט.).

ולכן מוטל על האנשים לוותר בכל בעיות של "שלום בית", מפני שאין הנשים יכולות לשמוע שהן אינן צודקות.

אשה עיניה צרה באוחרים

לו) "קמח סולת" (בראשית יח, א) – מכאן שהאשה עיניה צרה באוחרים יותר מן האיש. (ב"מ פז)

חוה - לשון דיבור

לז) "חוה" – לשון דיבור. יש לנשים ט' קבין שיחה, והיא הרבתה לדבר עם הנחש. (צאנה וראנה דף כב)

ולכן כתב הגאון החיד"א ז"ל בספר ניצוצי אורות שעל הזהר ובספר עבודת הקודש, שצריך אדם להשתדל שאשתו לא תהיה כעסנית, דאז הרי הוא כמחובר לעבודה זרה, רחמנא לצלן, ונטמא על ידה

מתדלדל, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (סוטה דף ג): תקופה דאתתא בביתא כי קריא לשומשמא, שהכעס של אשה מחרבת את הבית. (ספר ארך אפים)

הסיבה שבזמנינו אין מצמצמים - הנשים, שדעתן קלות ואין רואות את הנולד

לח) "ואל יצמצם בהוצאות יו"ט" – אבל בשאר הימים צריך כל אדם לצמצם. "מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה וכו", ופירש"י, ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו אלא שפסקו לו. וזהו תוכחה מגולה על זמנינו וכו'. והסיבה היותר הגדולה היא ע"י הנשים, שדעתן קלות ואין רואות הנולד; ואשרי למי שיאמץ לבבו ולא ישגיח לפיתוים... (דיני שמחת יום טוב, ביאור הלכה סימן תקכט, א)

רכה בטבע, ועל צער מועט היא בוכה

לט) לפי שהאשה רכה בטבע, ועל צער מועט היא בוכה. (קיצור שלחן ערוך סימן סג, סעיף א)

הנשים מצויות מכשפות

מ) "מכשפה לא תחיה" (שמות כב, ז) – ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדיבר הכתוב בהווה, שהנשים מצויות מכשפות. (רש"י)

מכשפה לא תחיה. שאל ר' יוסי לר' יצחק וא"ל מפני מה כל מיני כשפים וקסמים אין נמצאים אלא בנשים, א"ל כך למדתי משבא הנחש על חוה הטיל בה זוהמה, בה הטיל ולא בבעלה. א"ל ר' יוסי הרי למדנו שכאשר עמדו ישראל על הר סיני פסק הזוהם מהם, ישראל שקיבלו התורה פסק מהם הזוהם, אבל שאר האומות עובדי עכו"ם שלא קיבלו התורה לא פסק הזוהם מהם. א"ל יפה אמרת אבל בוא וראה התורה נתנה אלא לזכרים, שכתוב וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, שהרי הנשים פטורות ממצות התורה. ועוד שחזרו כולם לזוהמתם כבתחלה לאחר שחטאו בעגל, ואשה קשה להפרד הזוהם ממנה יותר מן האיש. ולפיכך שכיחות הנשים בכשפים ובזוהם הזה יותר מאנשים, שהרי נשים

מצד השמאל הן באות, ונדבקות בדין הקשה. וצד זה נדבק בהן יותר מבגברים כמו שנתבאר, לפי שהן באות מצד דין הקשה, והכל נדבק והולך אחר מינו, בוא וראה שכך הוא כמו שאמרת. (זוהר משפטים)

אשה טובה

אשה טובה

(מא) אשה טובה מתנה טובה לבעלה. אשה רעה צרעת לבעלה.
אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפלים. (יבמות סג.)

צריך כל אדם להתנהג, שירגיל מיד מתחלת נשואיו, שהוא יהיה המנהיג והמושל בממונו וכל קניניו ולא היא, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (ב"מ דף עה): שלשה צועקים ואינם נענים, וחדא מניהו הוא מי שאשתו מושלת עליו. גם יתנהג בכל ענין שחפץ לעשות וחושב שתתנגד בזה, יקיים מה שאמרו חז"ל (אבות פ"א): ואל תרבה שיחה עם האשה, שבכל יכלתו יעלימו ממנה. (ספר ארך אפים)

"אשת חיל" - בהנהגת הבית

(מב) "אשת חיל" - בעלת כח וזריזות ויודעת בהנהגת הבית.
(רמב"ן שמות יח, כא)

שקר החן - ר"ל בלא יראת ה'

(מג) "ורחל וגו' יפת תואר" (בראשית כט, יז). וקשה, הנה שקר החן והבל היופי אשת יראת ה' היא תתהלל (משלי לא, ל). והלא האמהות נשתבחו בחן ויופי.

אלא החן בלי יראת ה' זהו שקר, והן "כנזם זהב באף החזיר".
אבל "אשה יראת ה' היא תתהלל" - גם החן והיופי.
(פנינים משלחן הגר"א)

קול אשה צ"ל "קולך ערב" - בשני המובנים

(מד) "כי קולך ערב" (שיר השירים) - א"ר חסדא, קל עבה באשה הרי זה מום.
(כתובות עה)

לא רק קול עבה במובן הפשוט, אלא גם קול ערב במובן ציורי.
קול גס הוא מום באשה, כי קולה של אשה צריך להיות ערב בשני
המובנים. (עיטורי תורה פסח בשם אבן עזרא)

בשכר נשים צדקניות נגאלו ממצרים - ששמשו בעליהן
(מו) דרש רב עזרא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור
נגאלו ישראל ממצרים. בשעה שהולכות לשאוב מים הקדוש ברוך
הוא מזמן להם דגים קטנים בכדיהן ושואבות מחצה מים ומחצה
דגים, ובאות ושופתות שתי קדירות אחת של חמין ואחת של דגים,
ומוליכות אצל בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסכות אותן
ומאכילות אותן ומשקות אותן ונזקקות להן בין שפתים. (סוטה יא:)

אשה רעה

אשה רעה מעברת דעתו של אדם - להיפך מתפקידה
(מז) אשה רעה מעברת דעתו של אדם. ובאמת עיקר תפקיד של
האשה הוא שתהיה מיושבת דעתו של בעלה, ושיהיה שלם בדעתו
על ידה. (יבמות סג:, לקוטי בתר לקוטי, מהר"ל)

מי שיש לו אשה רעה אינו רואה גיהנם
(מח) ג' אין רואין גיהנם – דקדוקי עניות, חולי מעים, וי"א מי
שיש לו אשה רעה. (עירובין מא.)

"כל ימי עני רעים" – זה שיש לו אשה רעה. (בבא בתרא קמה)

אשה רעה - זקנה קופצת על האדם
(מט) מפני ד' דברים הזקנה קופצת על האדם – יראה, כעס בנים,
אשה רעה, ומלחמות. (מדרש משלי ל, רמז תתקסב, תורה שבעל פה)

אשה רעה מצוה לגרשה
(נ) "אשה רעה מצוה לגרשה". (יבמות סג:)

אשה רעה בדעותיה, שהיא בעלת מריבה ושאינה צנועה כבנות
ישראל הכשרות, מצוה לגרשה. (שלחן ערוך אבן העזר סימן קיט סעיף ד)

כי מצא בה ערות דבר

נא) "כי מצא בה ערות דבר" (דברים כד, א) – מצוה לגרשה שלא תמצא חן בעיניו. (רש"י)

אשתו מושלת עליו - חיו אינן חיים

נב) ג' חיהם אינן חיים – המצפה על שלחן חברו, והדר בעלייה, וכל שאשתו מושלת עליו. (אבות דר' נתן כה, ה)

מר ממות - אשה שחושבת עצמה יותר חשובה מבעלה

נג) "מר ממות את האשה" (קהלת ז, כו), שיותר גרוע מהכל אם האשה חושבת עצמה יותר חשובה מבעלה. (עיטורי תורה וכן ברכת חיים בשם ר' נפתלי מרופשיץ זצ"ל)

אשה בכל אלה לא מצאתי

נד) "אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי". (קהלת ז, כח)

פירוש – ועוד חפשה נפשי למצוא אשה צדקת ולא מצאתי, כי כל הנשים דעותיהן קלות. (צאינה וראינה קהלת דף קעה)

אשה המסירה לב בעלה - אסור שישאנה

נה) "ולא יסיר לבבו" – אפילו אשה אחת, והיא מסירה לבו, אסור שישאנה. (מהרש"א, תורה שבעל פה)

שלמה היה לו ללמוד מאדם הראשון שלא היה לו אלא אשה אחת והטעתו.

(ילקוט שמעוני חלק ב רמז תתקסב מדרש משלי, תורה שבעל פה)

כל עוד שהנשים אומרות "מי בראש" לא שייכת אצלם שמחה אמיתית

נו) הפשט האמיתי בתיבת "שמחה", הוא להיות מרוצה ושבע רצון [שלא ירגיש שהוא "חסר"]. ואם כן, הרי מצד עיקר מובן המילה לא יתכן שתהיה לנקבות "שמחה" באמת. כי השפקתן היא, שאע"פ שאנו חלק מן ה"אשר בחר בנו", אבל "מי בראש".

**מתענגות לשמוע שבחה של אשת ר"ע - בלי ההתחייבות
הקשורה עם זה**

נז) הנשים מתענגות לשמוע את המעשיות אודות אשתו של רבי עקיבא, רחל, ואשתו של לב אליהו. והן מרגישות שכל הנשים [כולל עצמן] ראויות לשבח כזה, אבל בלי להיות חייבות למסור נפש למען תורת בעליהן ובניהן [אלא אדרבה הן עצמן ילמדו את התורה].

פרק ב

נשים דעתן קלות עליהן

פתיחה לפרק ב

"דריש רבי עקיבא: איש ואשה, זכו,
שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן"
(גמרא סוטה יז.)

"שכינה ביניהם – שהרי חלק את שמו
ושיכנו ביניהן – יו"ד באיש וה"י
באשה" (רש"י)

חכמי התלמוד הורו לנו מתי הוא הזמן והעת לחכמת האיש, ומתי הוא הזמן והעת לחכמת האשה. באיזה ענינים ראוי לו לאדם לשמוע אל דברי אשתו, ובאיזה ענינים חייבת האשה "לעשות רצון בעלה". כתוב בגמרא (בבא מציעא נט.) שבמילי דביתא ראוי לאיש לשמוע אל דברי אשתו. אבל לעומת כן במילי דשמיא "כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם". [ולענין "מילי דעלמא" יש מחלוקת בין הלשונות, יעויין שם.]

ועל פי זה ראיתי בשם המגיד מבריסק (הובא בספר 'פנינים משלחן גבוה') לבאר את המאמר הנ"ל "דריש רבי עקיבא: איש ואשה, זכו, שכינה ביניהן", ופירש"י "שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן – יו"ד באיש וה"י באשה". שיש להבין, מדוע נתן את היו"ד באיש דוקא ואת הה"י באשה דוקא, ולא להיפך. ויש לומר על פי המבואר בגמרא (גמרא מנחות כט:) שהעולם הזה נברא בה"י והעולם הבא נברא ביו"ד. שעיקר העבודה של האשה והכשרון שלה היא "במילי דביתא" – בצרכי עולם הזה הנברא בה"י. אבל עבודת האיש והכשרון שלו הוא "במילי דשמיא" – בצרכי עולם הבא הנברא ביו"ד.

הרי שהאיש יש לו חכמה וכשרון בתחום שלו, והאשה יש לה חכמה וכשרון בתחום שלה. חכמתו וכשרונו של האיש היא בתלמוד תורה והוראה, וחכמתה וכשרונה של האשה היא ב"מילי דביתא" ובהקמת סביבה טובה לעבודת האיש. בפרק זה ננסה להביא דברי רבותינו ז"ל המלמדים אותנו גודל חכמת האיש ומעלתו בענין זה יותר מן האשה, כדי להוציא מלבן של הטועים המושפעים מתנועות פְּמִינִיזם החושבים שחכמת האשה עומדת באותה מדרגה של חכמת האיש.

ונזכיר כאן עוד הפעם מה שכתבנו בפתיחה לספר, שלא באנו לתת הסברים המרגיעים רוח אנשי דורינו המתקשים להבין איך זה צודק שהאיש עומד "למעלה" מן האשה. רק הבאנו את הדברים כאשר הם, כדי שיראה הקורא בעצמו עד כמה הדברים מגיעים. ותן לחכם ויחכם עוד.

* * *

חכמת האשה

בינה יתירה - שבאה לכלל דעת קודם האיש

(א) איתא בגמרא (נדה מה:): "ויבן ה' את הצלע" (בראשית ב, כב), מלמד שנתן הקב"ה בינה באשה יותר מבאיש. וקשה, הנה מפורסם שבינת אדם יתירה ודעתן של נשים קלה כדאיתא בכמה דוכתי. ויש לומר שמה שאמרו שנתן בה בינה יותר מן האיש היינו למהר זמנה, שהאשה תבא לכלל דעת הראוי בחקה בקרוב זמן האיש. (עץ יוסף)

בינה יתירה - קודם החטא

(ב) מה שכתוב בגמרא (נדה מה:): שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה, היינו קודם שנקללה, אבל ואחר שחטאה, ואין אדם חוטא עד שנכנס בו רוח שטות, נלקח ממנה הבינה, וזה נכלל בקללה והוא ימשל בה, כי מי שהוא נבון וחכם ימשול בכל כמו שמצינו ביוסף, "אין נבון וחכם כמוך אתה תהיה על ביתי". (עיון יעקב)

מה דאיתא בגמרא (שם) שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה, קשה, הלא אמרו ש"נשים דעתן קלות". ויש לתרץ שקודם החטא ניתנה בה באמת בינה יתירה, כדי שלא תאמר שמחוסר נתפתתה מן הנחש מפני שדעתה קלה ואם היתה בינה יתירה היתה גוברת על הנחש – ומה שאמרו "נשים דעתן קלות", היינו אחר החטא.

(לקוטי בתר לקוטי אגדות הש"ס חלק ה דף רפד, בן יהודיע)

"בינה" לעומת "דעת"

(ג) הן אמת שאמרו חז"ל שנשים יש להן "בינה" יתירה (נדה מה:), אבל גם אמרו חז"ל ש"דעתן" קלות עליהן. ו"דעת" היא מדרגה יותר גדולה. דעת היינו להבחין בין טוב לרע [הבדלה], ותלמוד תורה, וגם רוח הקדש (כמו שכתב רש"י שמות לא, ג). ["דעת" היינו כאשר הידיעה היא נשלמת].

אין חכמה לאשה אלא בפלך

(ד) "וכל אשה חכמת לב" (שמות לה, כה) – מכאן שאין חכמה לאשה אלא בפלך. (יומא סו:)

משמע שחכמת נשים היא רק בזה – שאין מוסרין דברי תורה הצריכין לעיון לנשים. (שבת צט.)

מפני שדעתן קלה וחכמתן ארעית, ואינן יכולות לעמוד על חקר דברי עיוני, וע"י כן אפשר שתצאנה הרבה שגגות וטעותים. (תורה תמימה)

אין חכמה לאשה אלא בפלך, וא"כ לענין שאר דברים מיקרי כסילים. (עיון יעקב)

חכמת האשה - במטוה ובצרכי ביתה בלבד

(ה) "טוו את העזים" (ויקהל לה, כו) – אומנות יתירה שעל גבי העזים טווין אותן (שבת עד, ב). מכאן, שאין ראוי להיות חכמת האשה אלא במטוה ובזריזות צרכי ביתה וכבוד בעלה, ולכך מנעו חז"ל ללמד תורה לבנות שנאמר "ושננתם לבניך" ולא לבנותיך. (רבינו בחיי)

נשים דעתן קלות עליהן

נשים דעתן קלות - מעשה דברוריה

(ו) 'נשים דעתן קלות עליהן' - שיכולות להתפתות בקלות. (גמרא קידושין פ: ופירש"י שם)

"מעשה דברוריה" – שפעם אחת לגלגה על מה שאמרו חכמים "נשים דעתן קלות עליהן". ואמר לה, חייך סופך להודות לדבריהן. וצוה לאחד מתלמידיו לנסותה לדבר עבירה, והפציר בה ימים רבים עד שנתרצית, וכשנודע לה הדבר, חנקה עצמה.

(עבודה זרה יח: ופירש"י שם)

דעתן קלות - לפיכך שמאל דוחה דאל"כ תצא לתרבות רעה
(ז) תניא ר"ש בן אלעזר אומר יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה
וימין מקרבת. (סוטה מז).

...ואשה דעתה קלה ואם ירדפנה תצא לתרבות רעה.
(סנהדרין קז:)

ואם תדחה אותם מטרידן מן העולם. [ומכאן יש ללמוד כיצד
לקרב את הנשים אל היהדות].

דעתן קלות - לפיכך אינה מרחמת לפושעים בה
(ח) "כרחם אב על בנים" – שמידת הנקבה שאינה מרחמת כל
כך על בניה אם פושעים בה. (עיון יעקב)

דעתן קלות - לפיכך אמר אחדותו לנשים תחילה
(ח) ...וצוה הקב"ה לומר אחדותו לנשים תחילה, כי אין להן דעת
לקבל התורה כמו האנשים. (צאנה וראנה)

כח ערמומית מביאה אשה לידי עבירה - שדעתן קלות
(ט) כשנכנסה חכמה באדם נכנסה עמו ערמומית, ולגבי איש הוא
תועלת להבין ערמות רשעים. אבל נשים דעתן קלות עליהן יערימו
ויבואו לידי עבירה וקלקול. (מהרש"א סוטה כא:)

אינן נמשכות אחר הנהגת השכל
(י) וכן הנשים וקלי הדעת מן האנשים אינם נמשכים אחר הנהגת
השכל מפני חלישות איסורו בהם וקשורו אותם.
(חובת הלבבות שערי עבודת אלקים, דף 206)

המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות
(יא) כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות [תשמיש].
[והיינו מפני שדעתן קלות עליהן.] (משנה סוטה כ. ובגמרא שם כא:)

צוו חכמים שלא ילמד את בתו תורה, מפני שרוב נשים אין
דעתן מכוונת להתלמד, אלא הן מוציאות דברי תורה לדברי הבאי

לפי עניות דעתן. אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה כאילו למדה תפלות, במה דברים אמורים, בתורה שבעל פה, אבל בתורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחילה. (רמב"ם הלכות תלמוד תורה)

אין דעתן מיושבת עליהן

יב) דעת זכרים מיושבת עליהם יותר משל נקבות וכו'. שהבנות אין דעתן מתיישבת עליהן. (מנחות קי.)

כדאמרינן נשים דעתן קלות עליהן. ומכל מקום דעתן אינה לא-מיושבת כל כך שתהיינה פטורין מן התפלה. (עיון יעקב)

לאו כדינא אמירי

יג) נשים לאו כדינא אמירי. (רדב"ז)

דבר רגיל שדברי נשים הם שטות

יד) ...ר"ל כי דבר רגיל שדברי נשים הם שטות, וכל שכן שהיא זקנה. (חיי אדם סז, ט)

כה תאמר לבית יעקב - בלשון רכה

טו) "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (שמות יט, ג) – לנשים אמור להן בלשון רכה ["תאמר"], "ותגיד לבני ישראל", אלו האנשים – עונשים ודקדוקיהן פירש [דברים קשין כגידין]. (שבת פז, מכילתא הובא ברש"י)

"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר" (שמות כ, א) – הזכיר דבור ואמירה, אחד קשה ואחד רך, דהיינו כמו שנאמר "כה תאמר לבית יעקב" אלו הנשים, תאמר להם בלשון רכה, "ותגיד לבני ישראל" לזכרים דברים קשים כגידין... אבל מכל מקום לנשים חלושי השכל צריך להסביר בלשון רכה להודיעם תועלת המצות, כי כל בעל שכל מקבל עליו גזירות הקב"ה. וחלושי השכל צריכין הסברה... (כלי יקר)

קשים כגידים - האנשים

טז) "תדבר אל בני ישראל" – האנשים תפסו האחריות על בני ישראל שהם נעשים עם סגולה וגוי קדוש לבו של עולם, ומורי דרך האנושיות, אשר כל מעשיהם גורמים השפעה בספירות העליונות, ותביא לידי תוצאות ביותר; לפיכך היו הדברים לגביהם "קשים כגידין". (שפת אמת)

משל למה הדבר דומה, איש פשוט שומע שנעשה בן מלך, הרי הוא שמח, כי בשבילו דברים אלה הם "רכים". אבל מי שמבין את האחריות המוטלת על בן מלך, בשבילו הרי הדברים "קשים כגידים". (אור גדליהו)

החמיר בענשו של אדם משום דחכם טפי - יוסיף דעת יוסיף מכאוב

יז) וכפל הקב"ה הצער לאדם מלהאשה מפני שהוא חכם טפי ולכן החמיר בענשו "דיוסף דעת יוסיף מכאוב". (פסחים קיח, א, עין יעקב, עץ יוסף)

גבר כח האב - חכם, גבר כח האם - כסיל

יח) "בן חכם ישמח אב, ובן כסיל תוגת אמו" (משלי י, א) – כתבו המקובלים שבאדם ב' כוחות, אחד מאביו ואחד מאמו. וכשגבר כח האב, הוא חכם וצדיקי, אבל כשגובר כח האם, הוא כסיל. ולכן "בן חכם ישמח אב", שהוא מכחו. וכשהוא כסיל "תוגת אמו", שהוא מכחה. (הגר"א)

המאמנים בכישוף - בכלל הנשים שאין דעתן שלימה

יט) המאמינים בדברי אלו [כישוף], אינן אלא מן הסכילים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה. (רמב"ם פרק יא מהלכות עכו"ם הלכה טז)

פרק ג

ממשלת האיש על האשה

פתיחה לפרק ג

"דִּרְכֶּיהָ דִּרְכֵי נֶעֱם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם"

(משלי ג, יז)

"וענין השלום הוא שהכל עומד על מקומו כפי הסדר הראוי לו, וכל הבריאה כולה מסודרת כפי סדרה הנפלא, וכל נברא שומר משמרתו וגבולו, וכבר אמרו ז"ל (במדבר רבה ב, יב) 'מה הכוכבים אחד יכל לשרוף את כל העולם כולו, והיינו אם לא ישמור מהלכו, וכן אם תתקרב השמש מעט יותר אל הארץ, או תתרחק ממנה מעט - ייחרב העולם. אלא שכל נברא שומר גבולו ותפקידו כפי שבוראו קבע לו וכו'. ואין ערוך לגודל החכמה המצויה במציגה של הכוחות השונים, שכל אחד מהם שומר תפקידו וגבולו. וזהו 'עושה שלום ובורא את הכל', דאם אין שלום אין כל מציאות." - משנת רבי אהרן (על התורה פרשת במדבר) להגאון רבי אהרן קטלר זצ"ל.

והוא יסוד ושורש ה"שלום" האמיתי בין איש לאשתו - שיכיר כל אחד את הגבול שלו, למען אשר במשקל הכוחות השונים ישלימו זה את זה. זוהי התכלית של הזיווג בין איש לאשה על פי השקפת התורה.

בפרק זה הבאנו מאמרים המתארים נקודת הממשלה [כלשון הפסוק "והוא ימשל בד" (בראשית ג, טז)] שיש לאיש בחיי הנישואין, כדי להוציא מלב המושפעים מתנועת פְּמִינִיזְם החושבים שהאשה שוה לאיש בענין זה. ונזכיר כאן עוד הפעם, שלא באנו לתת הסברים המרגיעים רוח אנשי דורינו המתקשים להבין איך זה צודק שהאיש עומד "למעלה" מן האשה. רק הבאנו את הדברים כאשר הם, כדי שיראה הקורא בעצמו עד כמה הדברים מגיעים.

* * *

ממשלת האיש על האשה - מעיקר סדר בריאת העולם

אדם נברא יחידי וממנו נבראת חוה - שתהיה נכנעת לו

(א) הקב"ה ברא אדם יחידי, וממנו לקח חוה, וע"י זה תהיה נכנעת לו כמו הטפל לעיקר.

(עיני יצחק, לקוטי בתר לקוטי - אגדות הש"ס חלק ב)

דו פרצופין - זכר בראש

ב) למאן דאמר דו פרצופין ברא הקב"ה באדם הראשון, מסתברא דזכר סגי ברישא, משום גנאי, דאין דרך ארץ שילך הקטן בראש והגדול אחריו. (מהרש"א ברכות סא.)

נטלו ממנו צלע ונתנו לו שפחה לשמשו

ג) ולא יפה היה לו לאדם הראשון שנטלו ממנו צלע אחת ונתנו לו שפחה לשמשו. [כך אמרה בתו של ר' גמליאל לכופר אחד. (סנהדרין לט.)]

הטביע הקב"ה באשה רצון עזה לעשות רצון בעלה

ד) הטביע הקב"ה בטבעה של האשה, שיש לה רצון עזה לעשות רצון בעלה, ולהיות משעובדת לו. וניכרים הדברים שמדה הזאת קיימת בנשים גם היום. (עלינו לשבח עמוד 315)

עזר כנגדו - והוא המורה דרך

ה) התורה הקדושה מלמדת אותנו כי האשה היא "עזר", ואילו האיש הוא המורה דרך של הנשואין. (על פי הרב אביגדור מיללער זצ"ל)

וידבק באשתו - לבשר אחד

ו) "וידבק באשתו" (בראשית ב, כד) – והיתה בחיקו כבשרו, ויחפץ בה להיותה תמיד עמו כאילו הם לבשר אחד. (רמב"ן)

היחס בין אשה ואשה - כחמה ולבנה

ז) לבנה אין לה אור משל עצמה; היא זורחת את מה שהיא מקבלת מן השמש. ומכוון לזה הוא היחס שבין איש לאשתו. (עבודת ישראל)

והמשל בזה חמה ולבנה, שהחמה מחלקת אורה ללבנה, ואין אורה מצד עצמה – על כן קראו השמש זכר והלבנה נקבה בכמה מקומות. (בשם הרשב"א)

זכר ונקיבה

(ח) האשה נקראת "נקבה", מפני שצריכה להיות "מקבלת" – לעשות את הכל שבעלה רוצה. האיש נקרא "זכר", כי תכליתו היא "שלא לשכוח" את הסיבה שבשבילה הובא לזה העולם.

והוא ימשל בך

והוא ימשל בך - נגזר עליה להטות אזנה לדברי בעלה
(ט) "והוא ימשל בך" (בראשית ג, טז) – "הכל ממנו ולא ממך" (רש"י). מלמד שהאשה נגזר עליה להטות אזנה לדברי בעלה.
(תורה תמימה)

והוא ימשל בך - שיהא הבעל בעיני האשה כמלך ושר
(י) "והוא ימשל בך" (ג, טז) – צוו חכמים שיהא הבעל בעיני האשה כמלך ושר. (רמב"ם פרק טו מהלכות אישות)

הכתובה

(יא) ב"כתובה" נכתב שהאשה משעובדת לו לענין מעשה ידיה, אפייה, ניקוי הבית, ומצעת המטות וכו'. (משנה כתובות נט:)

אבל מכל מקום ירגיל מיד מתחלת נשואיו שהוא יהיה המנהג והמושל בממונו וכל קניניו ולא היא, כמו שאמרו חז"ל בבבא מציעא, דף עה, עיין שם (ספר אך אפים)

הבעל כשר ומלך - ולכן אם אינה עושה רצונו היא "מורדת"
(יב) "ואמרה אבי הנערה" (דברים כב, טז) – מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש. (ספרי)

שאין רשות לדבר בפני בעלה, שצריך שתקבל אדנותו ושררתו וכמש"כ הרמב"ם (פרק טו מהלכות אישות הלכה כ) "צוו חכמים שיהא הבעל בעיני האשה כמלך ושר..." ומטעם זה נקראת האשה שאינה עושה רצון בעלה בשם "מורדת" (גמרא כתובות). דכיון דחיובה לקבלו כמלך ושר, כשעושה ההיפך הרי היא כמורד במלכות.

(תורה תמימה)

תתן לו יקר והוד כעבד אל אדוניו - וטבעת מזכרת בידה תמיד

(יג) "כי יקח איש אשה" (דברים כב, יג) – תתן אל לבה לעולם שהיא קנויה לאותו האיש ולא תמרד בו. ותתן לו יקר והוד לעולם כעבד לאדוניו, ובכן יהיה שבתם וקימתם בשלום לעולם, ויתקים הישוב כרצון הקל שחפץ בו. ונהגו לקדש בטבעת להיות בידה תמיד למזכרת. (ספר החינוך מצוה תקנב)

"ואל אישך תשוקתך" - שלא תהיה מצוה עליו עוד

(יד) "ואל אישך תשוקתך" (בראשית ג, טז) – שתהיה נכספת מאד אל בעלה, והוא יחזיק בה כשפחה, ואין המנהג להיות העבד משתוקק לקנות אדון לעצמו. והנה זה מדה כנגד מדה, שלא תהיה היא מצוה עליו עוד, והוא יצוה עליה כל רצונו. (רמב"ן)

ואל אישך תשוקתך

(טו) "ואל אישך תשוקתך". ואשרי האשה הנכנעת לבעלה. ולכאורה כיון שצריכה היא לשמוע בקולו כל מה שיצוה, והוא שולט עליה כעל עבד, לא היתה צריכה האשה להתאוות לבעלה, אבל עשה הקב"ה שהאשה מתאוית מאד לבעלה, והיא רוצה דוקא שהבעל ישלט עליה כאדון על עבדיו, זאת אומר הפסוק "ואל אישך תשוקתך". (צאנה וראנה פרשת בראשית דף כא)

להיות כל איש שורר בביתו - פשיטא

(טז) "להיות כל איש שורר בביתו", פשיטא דאפילו קרחה בביתה, פרדשכא [פרש"י פקיד ונגיד] ליהוי. (מגילה יב:)

אשה כשרה עושה רצון בעלה

(יז) אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה. (תנא דבי אליהו רבה פרק ט)

עזר כנגדו - מושל עליה כעל אחד מאבריו

(יח) "עזר כנגדו" – וכן היא חייבת לעבדו ולאהוב אותו כנפשה כי ממנו לקחה. נאמר "עזר כנגדו" – שתהיה משמשתו בכל צרכיו.

"כנגדו" – שתהיה עומדת אצלו תמיד, שהיא נחשבת אליו כאחד מאבריו אשר נבראו לשימוש, וכי יהיה מושל עליה כמשלו על אחד אבריו. (ראב"ד בספר 'בעלי הנפש', בהקדמה)

מצא טוב - והוא ימשך בך

יט) "מצא אשה מצא טוב" – כשהיא אשה והוא איש כמו שנאמר "והוא ימשל בך". והיינו טוב – "לא טוב היות האדם לבדו". (יבמות סג: מהרש"א)

אשה נמי שפחה לבעלה כמו לרבו

כ) מאי מברך, "שלא עשאני עבד". היינו אשה? עבד זיל טפי. (מנחות מג:)

דאשה נמי שפחה לבעלה כעבד לרבו. (רש"י)

שכבר האיש גדול מן האשה שזכה בהרבה מצוות שהוא חייב בהן יותר. (מהרש"א)

אשה ברשות בעלה - אין כח באשה לעשות מאומה בלתי הסכמת בעלה

כא) "אשר אסרה על נפשה" (במדבר ל, ה) – הבעל יש בידו להפר מטעם שכל אשה ברשות בעלה [או אביה], ואין כח בידה לעשות גדולה או קטנה בלתי הסכמתם. (כלי יקר)

ולשון "הפרה" [ולא לשון התרה] – לפי שהאשה יותר רשות בעלה ואביה עליה ממה שכל ישראל ברשות בית דין. (כלי יקר)

גם להן אסור להרהר אחר אנשים אחרים - רק כל חשקן וחפצן בבעליהם

כב) שגם להן אסור להרהר אחר האנשים זולתי בבעליהן שעליהם ראוי להן להמשיך כל חשקן וחפצן. (ספר החינוך מצוה קפח)

עיר הנדחת "וכל אשר בה" - הנשים הנגררות אחרי האנשים
 (כג) "וכל אשר בה" (דברים יג, טז, לענין עיר הנדחת) – הן הנשים
 הנגררות אחרי האנשים. (רמב"ן)

בא זכר - בא שלום
 (כד) כשבא זכר בעולם בא שלום, כי האיש מקבל פיוס ואין
 האשה מקבלת פיוס. (נדה לא, ב)

והרמז, "מושל" אותיות "שלום". (מהרש"א)

לפיכך השמחה שעושים בשבת שלפני הברית, נקראת "שלום
 זכר". (תורה תמימה)

'תשש כחו כנקבה' - ממשלה לזכרים היא
 (כה) "תשש כחו כנקבה" (ברכות לב). – כי הקב"ה יחיד בעליונים
 ואדם יחיד בתחתונים הוא מושל על כל הברואים למטה וכמ"ש
 במין האדם ורדו בדגת הים וגו'. ועיקר הממשלה במין האדם בזכר,
 כי הנקבה יש לה מושל אחר עליה כמ"ש והוא ימשל בך וגו'. וז"ש
 משה להקב"ה גם כי ראו במצרים כי יש לך ממשלה בעליונים כזכר
 הזה וכמ"ש ה' איש מלחמה וגו', עכשיו שתכלה אותם יאמרו אוה"ע
 כי אין זה אלא דוגמת ממשלת הנקבה על הברואים בתחתונים, שיש
 לה עוד מושל אחר עליה שהוא הזכר, וע"כ אין לו יכולת נגד ל"א
 מלכים כי יש מושל עליו בעליונים. (מהרש"א ברכות לב).

כי שמעת בקול אשתך

כי שמעת בקול אשתך
 (כו) "כי שמעת בקול אשתך" (בראשית ג, יז). ולפיכך פסולה לעדות,
 שאין לה נאמנות.

ההולך אחר עצת אשתו במילי דשמיא נופל בגיהנם
 (כז) ואמר רב, כל ההולך אחר עצת אשתו נופל בגיהנם. [ומפרש
 בגמרא דהיינו במילי דשמיא]. (ב"מ נט.)

"ולא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך" (דברים ז, ג). לפי שרוב המון העם דרך טפשות ימשכו אחר עצת נשותיהם. (ספר החינוך מצוה תכז)

להיות כל איש שורר בביתו ומשגיח על בני ביתו
 (כח) ולכל הפחות צריך כל איש אשר יראת ה' בלבבו להיות שורר בביתו ולהשגיח על בני ביתו.
 (קיצור שלחן ערוך סימן קנב סעיף יג)

למה זה צחקה שרה - האשמה תלויה בבעלה
 (כט) "ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה" (בראשית יח, יב). אם שרה צוחקת, הרי זה חסרון באברהם [האשה תלויה בבעל]; כאשר האשה אינה נוהגת כשורה, האשמה תלויה בבעל. [הבעל אחראי עבור מדרגתה הרוחנית של אשתו]. (אלשיך הק')

עבודה זרה של נשי שלמה - תלו בו לגנות
 (ל) שלמה לא עשה בנין זה [של עבודה זרה], ותלו בו לגנות מתוך שלא מיחה בנשיו. (שבת)

עזר כנגדו - אבל לא שוה לו לגמרי
 (לא) "עזר כנגדו" (בראשית ב, יח) – אמנם לא היה ראוי שיהיה העזר שוה לו לגמרי; כי אז לא היה ראוי שיעבוד וישרת... (ספורנו)

מי שאשתו מושלת עליו - צועק ואינו נענה - שגרם לעצמו
 (לב) "ג' צועקים ואינם נענים ... ומי שאשתו מושלת עליו" – שהרי הם גרמו לעצמן. (ב"מ עה. ופרש"י)

מי שאשתו מושלת עליו
 (לג) שלשה חייהן אינם חיים... ומי שאשתו מושלת עליו... (ביצה לב:)

מי שאשתו מושלת עליו רב לו בעולם הזה כי דבר זה הוא היפך הטבע.
 (באר רחובות, לקוטי בתר לקוטי)

פרק ד

גדולת הזכר לעומת הנקבה

"הוא אֶהְרֵן ומֹשֶׁה" (שמות ו, כו)

יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש
מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר
לך ששקולין כאחד (רש"י)

התורה הקדושה קבעה לנו הדרגות בין האנשים בכמה בחינות. בין שבטי
ישראל, הכהנים הם הקדושים ביותר, עובדים בבית המקדש ומקבלים תרומה
משאר העם לפרנסתם. שבת הלוי הוא שני להם במדרגה. ולמטה מזאת היא
מדרגת כל ישראל.

בחיי המשפחה, הבנים חייבים לכבד את ההורים. הבכור נוטל פי שנים בנחלה.
ואחים קטנים חייבים לכבד את האחים הגדולים.

בחיי הציבור, הצעירים חייבים לקום לפני הזקנים, והעם חייבים לקום לפני
תלמידי חכמים. בבית הכנסת בשעת קריאת התורה, קורים את הכהן לעלות
לתורה בראשונה, אחרי כן הלוי, אחרי כן התלמיד חכם, ורק אחרי זה קורים
מן העם.

אמנם השיקול האמיתי של האדם – בעולם העליון שהוא עולם האמת – נקבע
במדידה אחרת לגמרי. ודבר זה יש ללמוד מן הפסוק הנ"ל "הוא אֶהְרֵן ומֹשֶׁה".
שפירש"י "יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה
לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד". ותמה על זה הגאון רבי משה פיינשטיין
זצ"ל (דרש משה שם), הרי משה הוא אדון הנביאים ורבן של כל העולם, ועל
ידו ניתנה התורה. ואיך אמר הכתוב שמשה ואהרן הם "שקולין כאחד"?

ומבאר רבי משה זצ"ל: "דכיון דאהרן עשה כל ימיו בשלימות כל רצון השי"ת
שהיה אפשר לו לעשות, הוא שקול כמשה, אף שמשה היה גדול דלכן היה עליו
יותר דברים, מ"מ כיון ששניהם עשו מה שנצטוו ונשלחו כפי יכולתם הגדול,
הן שוין במעלה."

וממשיך רבי משה זצ"ל: "ובארתי הא דבבא בתרא דף י עמוד ב', דיוסף בריה
דר' יהושע חלש אינגיד [גוע ופרחה רוחו, וחזרה], אמר ליה אבוב "מאי חזית
[מה ראית]? אמר ליה "עולם הפוך ראיתי – עליונים למטה ותחתונים
למעלה." אמר ליה "עולם ברור ראיתי" [עד כאן דברי הגמרא]. שתמוה מאד,
איך אמר שהוא עולם הפוך, הא ודאי בעולם הזה האדם רואה רק לעינים,
והתם הוא עולם האמת. אבל צריך לומר דראה שגם בעולם האמת אומרים
שהם עליונים אלו שהיו ידועים בכאן עליונים, ועל התחתונים שהם תחתונים,
ומכל מקום היו העליונים למטה והתחתונים למעלה, ולכן אמר שהוא עולם
הפוך. והשיב לו אביו שהוא עולם ברור, משום שהקב"ה אינו בא בטרונא
ותובע מכל אחד רק כפי כחו, ולכן אלו שכחם קטן בכשרונותיהם וכדומה אבל
עשו כפי כחם, קיימו שליחותם בעולם הזה ולכן הם למעלה. והעליונים אף

שהם יותר גדולים ועשו יותר מעשים טובים מהתחתונים, אבל היו יכולים לעשות יותר תורה ומעשים לפי כשרונותיהם וכוחותיהם ונתרשלו קצת לכן הם למטה, ואם כן נמצא שבעשו שניהם כפי כחם הם שקולים במדרגה. כהיום ישנם הרבה אנשים המתקשים להבין חילוק התפקידים שבין האיש והאשה, שאינו נראה צודק. למה האיש תמיד עומד בראש, והאשה ידה על התחתונה. ומפני כן מתאמצים לפרש את דברי התורה באופן המתאים עם הנראה צודק בעיניהם, שהאשה עומדת במעמד שוה עם האיש.

אבל הלומד את דברי רבותינו ז"ל בעינים פתוחות, יראה שלא כן דעת התורה. אלא כמו שהכהן משמש בתפקיד יותר נעלה מן הלוי ומן הישראל, כך האיש משמש בתפקיד יותר נעלה. כי כן גזרה חכמתו יתברך. אבל בכל זאת צריכים להבין, שכל זה הוא רק בבחינה חיצונית. המדידה האמיתית בחשיבות האדם, תלויה היא במה שמילא את תפקידו המיוחד לו, והוציא את כוחותיו בעבודת ה'. כי זהו הדבר המביא נחת רוח לו יתברך.

ובכן באנו בפרק הזה להוציא מלבן של המתעלמים מן האמת הזאת. אמנם לא באנו לתת הסברים המרגיעים רוח אנשי דורינו המתקשים להבין דברי חז"ל אלו. רק הבאנו את הדברים כאשר הם, כדי שיראה הקורא בעצמו עד כמה הדברים מגיעים.

* * *

נשים במדרגה נמוכה יותר מן האנשים

נקבה - גוף, זכר - נשמה

(א) הגוף נקרא "נקבה", ונשמה "זכר".

(אורות הגר"א דף רפ בשם מדרש הנעלם)

נשים מסטרא דשמאלא הקרוב לחטא

(ב) "גדולה הבטחה לנשים יותר מן האנשים" (ברכות יז, א), מפני

שהן מסטרא דשמאלא הקרוב לחטא. (אבן שלמה)

סטרא דנוקבא - דלות

(ג) "נעשה אדם בצלמנו" – עשירים, שהרי מצד בחינת זכר הוא העושר. "כדמותינו" מסכני – ומסטרא דנוקבא מסכני [ומצד בחינת נקבה הדלות ועניות]. (הקדמה זוהר הק' דף 17)

"ושלחתי לפניך מלאך" (שמות לג, ב) – שבזמן שהוא מזמין ברכות לעולם אז הוא בחינת זכר ונקרא בלשון זכר, כזכר שמזמין ברכות

לנקבה כך הוא מזמין ברכות לעולם. ובזמן שהוא עומד בדין על העולם נקרא בלשון נקבה.
(זהר הק' פרשת ויחי)

אשה עוה"ז ואיש עוה"ב

(ד) "איש ואשה, זכו, שכינה ביניהם" (גמרא סוטה יז). פירש"י: שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן, יו"ד באיש וה"י באשה (רש"י שם). כי העולם הזה נברא בה"י ועולם הבא נברא ביו"ד (כדאיתא במנחות כט:). הרי לך שהאנשים הם יותר רוחניים, שיש בהם היו"ד כנגד עולם הבא, לעומת הנשים שיש בהן הה"י נגד העולם הזה.

גדול המצווה ועושה

(ה) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. (קידושין לא).

והמצווה ועושה מתקן כל הבריאה כולה, ושאינו מצווה ועושה לא תשיג ידו לעשות כן.
(משנת רבי אהרן עמוד קעד)

יראת העונש - בשביל עמי הארץ ונשים וקטנים

(ו) אל יאמר אדם הריני עושה מצוות התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה, או כדי שאזכה לחיי העולם הבא, ואפרוש מן העבירות שהזהירה תורה מהן כדי שאנצל מן הקללות הכתובות בתורה, או כדי שלא אכרת מחיי העולם הבא. אין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזה, שהעובד על דרך זה הוא עובד מיראה ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים ואין עובדים ה' על דרך זה אלא עמי הארץ והנשים והקטנים וכו'.

(רמב"ם פרק י מהלכות תשובה הלכה א)

ערכין של איש ואשה

(ז) "והיה ערכך הזכר מבין עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערכך חמשים שקל כסף בשקל הקדש. ואם נקבה הוא והיה ערכך שלשים שקל וגו'. ואם מבין ששים שנה ומעלה, אם זכר והיה ערכך חמשה עשר שקל, ולנקבה עשרה שקלים".
(ויקרא כז, ג - ז)

כשמגיע לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש, לפיכך האיש פוחת בהזדקנו יותר משליש בערכו והאשה אינה פוחתת אלא שליש בערכה וכו'.

אדם - ויפח באפיו נשמת חיים

ח) אדם הוא יותר רוחני, שהרי "ויפח באפיו נשמת חיים" – ישר מן הקב"ה, מה שאין כן האשה נוצרה מגופו של אדם, והיא יותר מגושמה.

שלא עשני אשה - פשוטו כמשמעו

ט) בעצם, האיש הוא יותר רוחני מצד טבעו, כי הוא יציר כפיו של הקב"ה בכבודו ובעצמו, מה שאין כן האשה שהיא נבראת מן האיש. ולכן "שלא עשני אשה" הוי פשוטו כמשמעו: יותר טוב להיות איש [יותר רוחני, יותר מצוות, תלמוד תורה]. וכמו "שלא עשני גוי" ר"ל שטוב יותר להיות יהודי, כך "שלא עשני אשה".

ונוסח הברכה אינו "שעשיני כרצונו" כמו אצל ברכת הנשים, כי אז לא היה מגיד לנו עדיפותו של האיש.

השטן נברא עם האשה

יא) "ויסגור בשר" (בראשית ב, כא) – מלמד שהשטן נברא עם האשה, וכן אומר (בראשית רבה יז) "היא אשה, היא מלאך המות, היא השטן, היא היצר הרע", המבין יבין. (הרא"ש)

ויסגור בשר תחתינה - השטן נברא עמה

יב) "ויסגור בשר תחתינה" (ב, כא) – אמרו במדרש (בראשית רבה יז, ו) שלא נמצא האות "ס" בתורה עד שנבראה האשה, לפי שנברא השטן עמה.

כל הנביאים אצל משה כנקבה אצל זכר

יג) כל הנביאים אצל משה כנקבה אצל זכר. (זוהר בהעלתך טו, א דף 29)

חזה כקוף בפני אדם

יד) הכל מפני שרה כקוף בפני אדם. שרה בפני חזה כקוף בפני אדם. חזה בפני אדם כקוף בפני אדם. (בבא בתרא נח.)

האבות נמשלו להרים והאמהות לגבעות

טו) "מדלג על ההרים" בזכות אבות, "מקפץ על הגבעות" בזכות אמהות. [הרים' הם יותר גבוהים מגבעות]. (ראש השנה יא.)

"ישראל" - זכרים, "יעקב" - נקבות

טז) "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (שמות יט, ג). מבואר בכמה מקומות ששם "ישראל" על שם המעלה וחשיבות; ושם "יעקב" על שם העקב ושפלות [פחותי ערך שבישראל]. (באר מים חיים, מהרש"א יומא ט.)

בקללה מתחילין מן הקטן - אדם בסוף

יז) בקללה מתחילין מן הקטן, בתחילה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה חזה, ובסוף נתקלל אדם. (ברכות סא.)

אביו נותן בולד את ה"חיה"

יח) אביו ואמו נותנים לו בזיווג נר"נ, אבל ה"חיה" אין האשה נותנת לו כלל, רק אביו לבד יכול ליתן. (תקו"ז קג, א, רזא עילאה, אורות הגר"א)

התורה והגמרא בלשון זכר נאמרו

יט) משום דכל התורה כולה בלשון זכר נאמרה, דרך הגמרא להיות בלשון זכר. (רש"י, תוספות, קידושין ב:)

זכר ונקבה ביחד - נקראים בלשון זכר

כ) כל זמן שזכר ונקבה נזכרים ביחד, שניהם נקראים בלשון זכר. (זהר בראשית דף יג:)

"בן" עולם הבא, "בת" קול

כא) "בן עולם הבא" - כי השם "בן" הונח על דבר שהוא עיקר כמו שהבן הוא עיקר המשפחה.

"בת קול" ולא "בן קול", כי העיקר הוא הנבואה. כיון שאינה עיקרית קורין אותה "בת קול". (לקוטי בתר לקוטי, בעל עין אליהו)

ששים רבוא שורשי נשמה - אנשים

כב) "ישראל" – ראשי תיבות יש שישים רבוא אותיות לתורה. היינו שישים רבוא אותיות המכוונות כנגד שישים רבוא שורשי נשמה, שהם כולם אנשים [בין גיל עשרים לגיל ששים].

דביקות - כל המשיא בתו לת"ח

כג) "ואתם הדבקים בה" (דברים ד, ד) – אפשר לדבק בשכינה? אלא כל המשיא בתו לת"ח וכו' מעלה עליו הכתוב כאלו מדבק בשכינה. (כתובות קיא:)

העולם עומד על לימוד התורה - השייך רק אצל האנשים

כד) כל תכליתה של בריאת העולם היא "בראשית" – בשביל התורה. אם אפילו לרגע לא היה שום אדם בכל העולם לומד את התורה, יחזור כל העולם לתהו ובהו (נפש החיים). רק אנשים מצווים בת"ת, ויש להם אחריות הזאת.

תפילה ועסק התורה

כה) שכל שעוסקים יותר בלימוד התורה, כך התפילות מקובלות יותר. (קהלת יעקב, סתפלייר)

את לרבות תלמידי חכמים

כו) "ויראת את ה' אלקיך" – "את" בא לרבות תלמידי חכמים. כי הת"ח מסמל את ה' ותורתו ולכן צריכים לירא ולכבד אותו. (פסחים כב:, הרב זאב לעף שליט"א)

מלאכים הם אנשים

כז) "מלאך" – כל המלאכים הם "אנשים", כי הם נבראים טהורים ורוחניים.

רובם של הנביאים היו אנשים

כח) הנביאים שנתבאו לישראל היו 48 אנשים, ורק 7 נשים.
[משה רבינו שהיה אב לנביאים, היה איש. גם משיח הוא איש.]

רבנות וכהונה - רק לאנשים

כט) "רבנים" הם אנשים. "כהונה" [המובחרים שבקדושת ישראל] היא אצל האנשים.

קנאים פוגעים בו - דן בה משפט הבהמה

ל) דין "קנאים פוגעים בו" נאמר על האיש, אבל האשה אינה חייבת, ואם כן למה הרג פנחס גם את האשה?

אפשר שדן בה משפט הבהמה דכתיב "ואת הבהמה תהרוגו".
(אור החיים הק' במדבר כה, ח)

גדולת האשה - מכח האיש

נשים זוכות לתחיית המתים רק על ידי בעליהן ובניהן

לא) אמר ליה רב לרבי חייא נשים במאי זכיין? באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן.
(ברכות יז.)

לא שאל רב לרבי חייא שאלה זו אלא מפני שנשותיהם היו מצערות אותם, אבל נשים דלא מצערות לבעליהן ניחא ליה די ש להן חלק בתורה ומצות של בעליהן.
(לקוטי בתר לקוטי)

הנשים זוכות לתחיית המתים על ידי שמנדדות שינה מעיניהן ושוהות לבעליהן לחזור מן הבית המדרש, ומעודדות את בניהם. אבל לא בעבור שהן בעצמן לומדות את התורה.

נבואה באשה - בגלל שנבראה מן האיש

לב) שאין להתפלא על כך שאשה זוכה לנבואה, כיון שגם להן יש חשיבות שנבראו מן האיש.
(על פי דברי רבינו בחיי, צאנה וראנה, בשלח יז, כ)

הנשים מתברכות מברכותיהם של האנשים

לג) "יברך את בית ישראל", ה' זכרנו יברך אלו האנשים, יברך בית ישראל אלו הנשים; לפי שהזכרים צריכים להתברך ראשונה ואח"כ הנשים. והנשים אינן מתברכות אלא מברכות האנשים, שכאשר האנשים נתברכים, אז הנשים נתברכות. וכיון שהאיש נשא אשה, נותן לו הקב"ה ב' חלקים, אחד לו ואחד עבור אשתו. והוא נוטל הכל, חלקו וחלק אשתו. (זוהר תהלים קטו דף 220)

האשה נבראה מן הזנב של האיש

לד) "ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה" (בראשית ב, כב) – רב ושמואל, חד אמר פרצוף, וחד אמר זנב. (ברכות סא.)

"ראש" ו"זנב" הן מושאלין בהשפה העברית לענין דבר עיקר וטפל כמו "והוי זנב לאריות" (משנה אבות ד, טו). וזהו מ"ש וחד אמר זנב, רצה לומר שהאשה היתה רק טפילה ובלתי עיקרית בבריאה, ונבראת רק לתועלת ושלמות של קיום מין האנושי. (לקוטי בתר לקוטי בשם בעל כבוד חכמים)

האשה רוצה יותר להנשא - ששלימותה על ידי זה

לה) "יותר משהאיש רוצה לישא, האשה רוצה להנשא" (יבמות קיג.) – שעיקר שלימות נפשה בתורה באה לה רק ע"י הנשואין, [שרק אז] תגרום לבעלה שיקבע עתים לת"ת ותגדל בניה לתורה. (לקוטי בתר לקוטי)

נקבה נקיה באה

לו) בא זכר בעולם בא ככרו בידו. נקבה נקיה באה. (נדה לא:)

בלא מזל, שמזלה תלוי במזל הזכר.

(כמ"ש בתוס' בפ"ק סוטה, מהרש"א)

[הנקבה – באה בלי מזל כי כבר נתלה מזלה ביצירת הזכר].
(מהרש"א סוטה ב, ב)

אשה רוצה להוליד זכר - שע"י זה תשתלם במצות ת"ת
(לז) ובזה מובן מש"כ בזוה"ק על הפסוק "אשה כי תזריע וילדה זכר", שאשה מן יומא דאתעברת בפומא שתלד זכר, כי רק ע"י זכר שילמוד תורה תשתלם בהמצוה הכי גדולה שחסרה לה, ולא ע"י נקבה כאשר תלד.
(לקוטי בתר לקוטי)

האמהות נפטרו קודם האבות
(לח) כל האמהות מתו קודם האבות, מפני שיהיה בזיון להן להיות בחיים בלי לשמש את בעליהן. לא תהיה שום תועלת או תכלית בחייהן.

גם זהו טעם המנהג שהכלה סובבת את החתן תחת החופה שבע פעמים – להראות שכל חייה סובבים את בעלה.
(הרב משה מאיר וויס)

היחס בין איש ואשה - כהקב"ה ועולמו
(לט) היחס שבין איש לאשתו, הוא כמו היחס שבין הקב"ה ועולמו. הקב"ה נקרא בלשון זכר, כיון שהוא הכח הפועל את הבריאה בעולם ["משפיע"]. (הרב אריה קפלן – "אם אתה היית אלקים")

נוסף לזה, האופן היותר גדול שבו יכול האדם להדמות לקונן, הוא על ידי "נתינה" [מדת ההטבה]. האיש נותן, והנקבה מקבלת.
(הרב משה מאיר וויס)

אשרי מי שבניו זכרים

"בנים" - עיקר זרעו של האדם
(מ) לשון "בנים" משתמשת בין לזכר ובין לנקיבה, כי זכר הוא עיקר זרעו של האדם.

"וטוב לב" - שנתעברו בזכרים

מא) "וטובי לב" (מלכים א, ח) – שכל אחד ואחד נתעברה אשתו
בבן זכר. (מועד קטן ט.)

"זכר" - ברכה, "נקבה" - בקללה

מב) "זכר" בגימטריא "ברכה" – "נקבה" בגימטריא "בקללה". וגם
בגימטריא "נזק". (הרא"ש, בעל הטורים)

אוי למי שבניו נקבות

מג) אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אוי לו למי שבניו
נקבות, אשרי מי שבניו זכרים. אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא
בורסקי, אוי לו למי שאומנתו בורסקי, אשרי למי שאומנתו בסם.
(ב"ב טז; עיין גם כן סנהדרין ק: קידושין פב.)

כדי לקיים מצות פ"ו סגי בבת א'. ולכן אשרי מי שבניו הרבה
הם זכרים, ואוי לו למי שבניו הרבה הם נקבות. (מהרש"א)

כי הזכר הוא כל אדם, כי בתחלת הבריאה לא נברא רק אדם
בלבד והאשה אינה אלא חלק ממנו. (מהרש"א)

בת תחילה - סימן יפה לבנים

מד) בת תחילה סימן יפה לבנים – דלא שלטא ביה עינא בישא.
(ב"ב קמא.)

שבעה לזכר וי"ד לנקבה - מתאוה לתשמיש כדי שתחזור ותתעבר זכר

מה) ומפני מה אמרה תורה זכר לשבעה ונקבה לי"ד, זכר שהכל
שמחים בו מתחרטת לשבעה [ומתאוה לתשמיש בעלה כדי שתחזור
ותתעבר זכר – רש"י]. נקבה שהכל עצבים בה מתחרטת לי"ד.
(נדה לא:)

"וכפר" (ויקרא יב, ח) – על השבועה שלא להזדקק לבעלה משעה
שכורעת לילד (נדה לא, ב). לפיכך היולדת זכר מתחרטת מהרה מרוב

שמחה על כן כפרתה ממהרת לה; אבל היולדת נקבה מצטערת ואינה מתחרטת מהרה. (כלי יקר)

"הטוב והמטיב" - אם ילדה זכר

מו) על שמועות טובות לו ולאחרים מברך "הטוב והמטיב". לפיכך אם ילדה אשתו זכר מברך "הטוב והמטיב". (שלחן ערוך, חיי אדם סב, א)

נולד זכר במשפחה, נתרפה כל המשפחה

מז) אחד המשפחה שמת ידאג על המשפחה. ואם גם נולד זכר באותה משפחה, נתרפה כל המשפחה. ודוקא זכר, שכאשר זכר בא לעולם, שלום בא לעולם. (קיצור שלחן ערוך רטו, ב)

מנשקים את התינוק יותר כשהוא זכר

מח) אע"פ שהתינוק יוצא מלוכלך, הכל מחבקין ומנשקים אותו ביותר כשהוא זכר. (תורה שבעל פה ישעיה מא, כד, ויקרה רבה, תנחומא)

מן הברכות של ה'סוטה' שהיא נקייה - יולדת זכרים

מט) "ונזרעה זרע" (במדבר ה, כח - פרשת סוטה), לכן אם היתה יולדת שחורים, יולדת לבנים. יולדת נקבות, עכשיו יולדת זכרים. (סוטה כו.)

בכל - תחילת הבריאה רק אדם

נ) "וה' ברך את אברהם בכל" (בראשית) - מאי "בכל"? ר' מאיר אומר, שלא היתה לו בת, כי הזכר זה הוא כל אדם. (ב"ב טז:)

כי בתחלת הבריאה לא נברא רק אדם בלבד, והאשה אינה אלא חלק ממנו. (מהרש"א)

מתגלגל בנקבה - בתור עונש

נא) מתגלגל בנקבה [הוא העונש בשביל מי] שעבר על משכב זכר - או לא היטב לעניים והיה בידו לעשות כן. (נשמת אדם פרק לה)

סגולות מחז"ל לזכות לבנים זכרים

לזכות לבנים זכרים - יפזר מעותיו לעניים, ישמח אשתו בדבר מצוה

נב) מה יעשה האדם ויהיו לו בנים זכרים? יפזר מעותיו לעניים וכו', ישמח אשתו בדבר מצוה.
(ב"ב י:)

לזכות לבנים זכרים - ישא אשה ההוגנת לו, יתקדש עצמו בשעת תשמיש

נג) מה יעשה האדם ויהיה לו בנים זכרים? ישא אשה ההוגנת לו ויקדש עצמו בשעת תשמיש.
(נדה ע: - עא.)

כל המקדש עצמו בשעת תשמיש הויין לו בנים זכרים.
(שבועות יח.)

לזכות לבנים - יבקש רחמים

נד) מה יעשה האדם ויהיה לו בנים זכרים? יבקש רחמים ממי שהבנים שלו.
(נדה עא.)

לזכות לבנים זכרים - לפרוש מאשתו סמוך לוסתה

נה) כל הפרוש מאשתו סמוך לוסתה הוויין ליה בנים זכרים דכתיב וכו'.
(שבועות יח:)

זוכה לבנים זכרים - המבדיל על היין

נו) כל המבדיל על היין במוצאי שבתות הוויין לו בנים זכרים.
(שבועות יח.)

זוכה לבנים זכרים - אשה זהיר בנדה

נח) "תן חלק לשבעה וגם לשמנה" (קהלת יא, ב) – אשה זהירה בנדה [של ז' ימים] תהיה מבורכת עם בנים זכרים [שיהיו נימולים ביום ח'].
(על פי ויקרא רבה טו, ז)

הנותן מטתו צפון לדרום - זוכה לבנים זכרים

נט) כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הוויין לו בנים זכרים.
(ברכות ה:)

ותתן מטתם בין צפון לדרום, שבעבור זה נותנים להם בנים זכרים כנגד אמונה שלמה העליונה בכל השלימות לעומת הקב"ה. (זוהר הק' שיר השירים ב)

לזכות לבנים זכרים - משהין עצמן כדי שיזרעו נשותיהן תחילה

ס) מתוך שמהין עצמן כדי שיזרעו נשותיהן תחילה שיהיו בניהם זכרים וכו'. אמר רבא הרוצה לעשות כל בניו זכרים יבעול וישנה. (נדה לא:)

בשכר שמהין עצמן שכרן בנים (נדה עא.). אם יכול לכבוש יצרו, בשכר זה מוליד זכר. אבל אם הוא מזריע תחלה ולא עמד על יצרו, מוליד נקבה שדעתן קלות עליהן. ואפשר שמזה הטעם טומאת הנקבה כפלים משל זכר, כי טומאת הנדה היא מחטא של חוה, לפיכך ניתנה לנשים מצות דם נדה לכפר על אותו חטא. (לקוטי בתר לקוטי, בעל ילקוט סופר)

בת תחלה סימן יפה לבנים

סא) "בת תחלה סימן יפה לבנים". (ב"ב קמא, א)

משום דליכא עין הרע. (ב"מ קז, ב, ועיין סנהדרין צג, א)

להתפלל בשעת הדלקה - לבנים זכרים

סב) דאמר ר' הונא, הרגיל בנר שבת הויין לו בנים ת"ח. ולכן ראוי שתתפלל האשה בשעת הדלקה, שיתן לה הקב"ה בנים זכרים מאירים בתורה. (קיצור שלחן ערוך סימן עה סעיף ב)

לזכות לבנים זכרים - הזמן המסוגל להתפלל על זה

סג) "אשה כי תזריע וילדה זכר" (ויקרא יא, מז) – מג' ועד מ' יבקש רחמים שיהיה זכר. (ברכות ס: נדה לו:)

תפלה לבנים זכרים - ממילא על ידי תפילה לבנים חכמים

סד) "בנים זכרים" (ברכות ה:), הלשון משמע דהיינו ממילא, כשתקבל תפלתו שיהיו חכמים בתורה ועשירים ממלא יהיו זכרים,

דבאשה לא שייכא חכמה כדא' דאסור ללמוד תורה ולא שייכא בה
עשירות דמזלה אזיל לפי מזל האיש.
(מהרש"א)

פרק ה

נשים בחומש ובמצוות התורה

פתיחה לפרק ה

יש מאנשי דורינו אשר משתדלים תמיד להראות גדולת האשה בסיפורי התורה ומצוותיה. וכל זה כדי לבסס שיטתם שהאשה באמת עומדת בתפקיד ובדרגה שווה ואולי יותר גבוהה מן האיש. על כן באנו בפרק הזה להראות סיפורי התורה ומצוותיה המורים להיפך מזה. ובקשיתנו שטוחה לפני הקורא היקר, שלא ישתמש במאמרים אלו לשפוך בוז חס ושלוש על נשי ישראל, נשים צדקניות. כי הדברים מובאים רק להוציא מלבם של האומרים שהאשה שווה במעלה לאיש.

* * *

חטא של עץ הדעת - על ידי האשה

החטא הראשון - כי שמעת בקול אשתך

(א) החטא הראשון היה - ששמע אדם הראשון אל אשתו, "כי שמעת בקול אשתך".

כי שמעת לקול אשתך - סיבה הראשונה להמרות את פי ה'
- כי דעתן קלות

(ב) "כי שמעת לקול אשתך" - אין לו לשמוע לדברי הסתת אשתו, שגורמת להנהגה הרעה. שדעתן קלות ואינן רואות את הנולד.

ואשרי מי שיאמץ לבבו ולא ישגיח וכו'. אפילו היא בוכה ומיללת עליו. שגם חטא עץ הדעת כך הוה, שלא רצה אדם לשמוע לה עד שבכתה וילתה עליו, וגרם מיתה לו ולדורות. מה ששמע אדם לקול אשתו זה היה סיבה הראשונה להמרות פי ה' ת. ועי' נפל ממדרגתו [והסיבה הגדולה שבכולן שגורמת להנהגה הרעה הזאת זו היא ע"י הנשים שדעתן קלות ואינן רואות את הנולד]. (בנין עולם)

(ג) "לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבנות רבים" (קהלת ז, כט). פירוש - רעה מצאתי בהם

כי הקב"ה עשה את האדם הראשון שיהיה ישר ונכון, וכשחזה הגיעה אליו החטיאה היא את האדם. (צאינה וראינה קהלת דף קעה)

אדם הראשון לא חשד שתאכילהו דבר איסור

ג) "מן העץ" (בראשית ג, יב) – אין ביד אדם עון אלא שוגג, ואפשר שדין אונס יש לו, שלא חשד באשה שתאכילהו דבר איסור, ולזה תמצא שלא קלל ה' לאדם, אלא להאדמה. (אור החיים הקדוש)

"עזר כנגדו" – ולכן חטאו של אדם הראשון היה כמו שוגג או אונס. כי מאחר שאמר לו הקב"ה, שחזה תהיה לו ל"עזר כנגדו" – ומובן מזה שהיא נאמנה ויוכל לבטוח לגמרי עליה – לא היה לו שום סיבה להרהר אחר מעשיה, לחשוב שנתנה לו דבר איסור. שהרי הבין אדם הראשון, שתהיה אך ורק "עזר" בעבורו, ולעולם לא תגרום לו נזק או תאונה. (אור החיים הק', בראשית ג, יב)

"האשה אשר נתתה עמדי" – ענה אדם הראשון והצטדק: האשה שנתת לי לעזר שאוכל ללמוד תורה והיא תנהל את הבית ותבשל ותאפה, אם כן איני צריך לשאול ולחקר אם היא מבשלת מאכלים כשרים וכו' – חשבתי שזהו פרי אחר. (צאנה וראנה דף כ)

חזה גרמה מיתה לאדם הראשון

ד) "ותתן גם לאשה" – שלא תמות היא, ויחיה הוא וישא אחרת. (רש"י).

שאדם נקרא חלתו של עולם, וגרמה לו חזה מיתה, לפיכך תשמר מצות חלה (וכן דם נדה).

"ותתן גם לאשה" (בראשית ג, ו) – מראה על מחשבה רעה באשה, שרצתה שיאכל גם הוא שאם יגיע לה נזק מהאכילה, ינזק גם הוא. (רבנו בחיי)

רבי יהושע בן לוי אמר שהמלאך המות אמר לו שלא לעמוד לפני הנשים כשחוזרות מלווית המת, כי אז המלאך המות מקפץ

ומרקד לפני אלו הנשים ויש לו רשות להזיק למי שהוא פוגש. כי אם חוה לא היתה גורמת לחטא עץ הדעת, היו האנשים חיים תמיד ולא היתה רשות למלאך המות להמת אף אדם.

(צאינה וראינה סוף בהעלתך)

"חוה" על שם שמחיה - נשים דברניות הן - ועל ידי זה נכשלה בחטא

ה) "ויקרא שם אשתו חוה" (בראשית ג, כ) – על שם ש"מחיה". וזהו שאמרו "עשרה קבין שיחה ירדו לעולם, ט' נטלו נשים שדברה עם הנחש דברים שלא לצורך (נשים דברניות הן) עד שתפסה בדבריה וחטאה והחטיאה בעלה. (בעל הטורים, צרור המור בחיי)

כיון שהחטיאה אותו לא רצה ליחסה יותר אחריו וקרא לה "חוה". וכן "חוה" פירושו מלשון דיבור, כי הנשים יש להן ט' קבין שיחה, והיא הרבתה לדבר עם הנחש.

(צאינה וראינה פרשת בראשית דף כב)

"חוה" - ששמעה לנחש

ו) "חוה" (בראשית ג, כ). אף שגם היום "אתם קרויים אדם", אבל "חוה" לא. כי אחר החטא ירדה מבחינתה וחסרה שם המעולה. והגם שאדם חטא, שוגג היה בדבר.

היה ראוי לקרותה "חיה" ["אם כל חי"]. אלא מפני ששמעה דברי המסית, קרא אותה "חוה", מלשון "חויא", שהוא הנחש.

(וכ"כ בזוהר הק')

דעתן קלות - לפיכך בא הנחש אל חוה ראשונה

ז) "נשים דעתן קלות עליהן" – לפיכך הנחש בא אל חוה ראשונה. (בראשית ג, טו, ברש"י).

שהבנות אין דעתן מתישבת עליהן.

(מנחות ק; שבת לג; ע"ז יז; קידושין פ;)

מדוע לא מקרי "חטא של חוה"

ח) להיות politically correct היינו צריכים לקרוא החטא "חטא של חוה". אלא שלאמיתו, היה דרוש מן אדם הראשון עוד יותר מחוה.

אם יכולים ללמוד "בינה יתירה" מחוה, גם יש ללמוד שאר
מדות רעות

ט) אם אתה לומד "בינה יתירה" מן חוה, למד גם קנאה יתירה, תאוה יתירה, "והוא ימשל בך", "הכל ממנו ולא ממך" (רש"י בראשית ג, טז בשם גמרא עירובין ק:).

עונשה של האשה

י) קרא הקדוש ברוך הוא לאשה ואמר לה, לא דיך שחטאת את עצמך אלא שחטאת את אדם וכו'. ונתן לאשה מתשע קללות ומות: ענוי לידה, וענוי דם בתולים, וענוי הריון, וענוי גדול בנים, ומכסה את ראשה כאבל, ואינה מגלחת אותה כי אם בזנות, ורצע את אזנה כעבד עולם, וכשפחה משרתת בעלה, ואינה נאמנת בעדות, ואחר כל אלו מות. (פרקי דרבי אליעזר סוף פרק יד)

"הרבה ארבה וגו' ואל אישך תשוקתך" (ג, טז). העונש בשביל הנשים הוא: דם נדה, חבלי לידה, צער גידול בנים, פחות סבלנות לכאבים, אינן מקובלות כעדים, תביעה לתשמיש נתונה רק לאיש, ואינן יכולות לשבוע תשוקתם. תלויות הן ביד האיש [שנאמר "והוא ימשל בך"] וכפופה לאיש. ולמרות שהוא ימשל בה, היא מתאוות לבעלה. [ונוסף לזה, נשים צריכות ג' מצוות לכפרה]. ומשום כך מברכים האנשים "שלא עשני אשה", מפני שהאשה היא ארורה.

קללתה מרובה - לפי שחטא והחטיאה

יא) הקללה (בראשית ג, יט) אינה מתקיימת בכל איש – אבל "בעצב תלדי" מתקיימת בכל הנשים. לפי שהאשה חטאה והחטיאה לפיכך קללתה מרובה. (דעת זקנים מבעלי התוס' בשם ר' יהודה החסיד)

מקור דם נדה - חטא של חוה

יב) איתא בירושלמי פרק במה מדליקין, שחטא של חוה הוא מקור דם נדה. כי כל הנשים צריכין טהרה על חטא ראשון אשר ממנה נתפשטה הטומאה והזוהמה בעולם וגרם לכל הנולדים טומאה שבעה. כי אילו לא חטא, האדם היה כמלאך אלקים. (ויקרא יב, ב, כלי יקר)

לכן נטמאה י"ד לנקבה

יג) לפי שמחטא שהחטיאה חוה לאדם לקתה בנדה וגרמה טומאה לעצמה, ולפיכך אם נולדה נקבה נטמאה היולדת י"ד יום [מה שאין כן לזכר רק ז' ימים]. (תורה שבעל פה בראשית רבתי פ' א')

"הנשים לא היו בעגל"

יד) "הנשים לא היו בעגל". אך האמת שגם האנשים שבכלל ישראל לא היו בעגל. כי רק בני הערב רב הם שנכשלו בחטא העגל. אלא שחטאם של האנשים שבכלל ישראל היה, שלא הוכיחו את הערב רב על מעשיהם. ומצד זה אין על הנשים שום תביעה, כי לא מוטל עליהן האחריות לעשות כן. ברם חוה הביאה "מיתה" אל העולם [ולכן יש לה ג' מצוות לכפרה]. [היא הביאה את החטא הראשון, וגלות הראשונה, דהיינו גלות מגן עדן. ואנו ממתינים כבר 5766 שנים בשביל התקון לזה].

אברהם אבינו היה גדול משרה אמו

שרי אשת אברהם - שוררת אבל טפלה לאברהם

טו) "אשת אברם" (בראשית א, לא). אברהם על שם אב המון גוים. והיא "שרי" על שם השררה. ובענין השררה ודאי אברהם העיקר ושרה טפילה לו, ועל כן אמר "שרי אשת אברהם", כדרך שכל אשה טפילה לבעלה. (כלי יקר)

אברהם אבינו היה גדול משרה באמונה

טז) "ויצחק אברהם" (בראשית יז, יז) לשון שמחה, ושל שרה לשון שחוק. למדת שאברהם האמין ושמח ושרה לא האמינה ולגלגה. (רש"י)

רואים מכאן שאברהם אבינו היה גדול משרה באמונה, אע"פ שבנבואה היא היתה גדולה יותר.

אברהם גדול משרה - מסרה נפשו בכבשן האש

יז) ...גם אברהם אבינו צדיק גדול משרה, דגם הוא מסר נפשו בכבשן האש. (חוט משולש, לקוטי בתר לקוטי)

מעלת אברהם

יח) ...לא היה תמים לפני ה' כמו אברהם שנאמר בו "כי ירא אלקים אתה". (ראשית חכמה)

בשביל אברהם נברא העולם

יט) "בהבראם" – בשביל אברהם נברא העולם.

תפילות האבות

כ) "צלותא דאביהן קיימו עלמא" [תפילות של האבות מקיימות את העולם]. (זוהר א, דף 168)

היו"ד ניטל משרה ונתון ליהושע - מעלה היא לו, שנתון

בשמו של זכר

כא) "יהושע" (פרשת שלח) – יו"ד שניטלה מאמנו שרה, עלה ונשתטח לפני הקב"ה: עקרתני מן הצדקת הזאת. אמר לו הקב"ה, צא לך; לשעבר היית נתון בשם נקבה, ובסוף תיבה; חייך שאני נותן בשם זכר, ובראש תיבה. (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו)

שינוי השם של שרה בא ממילא על ידי שינוי השם של אברהם

כב) "כי שרה שמה" (בראשית יז, טו) – מה דכתיב בלשון שמובן בו העבר ולא בלשון עתיד "והיה שמה שרה" כמו דכתיב באברהם, יש לומר משום דבאמת מיד כשנתבשר אברהם בשינוי השם שענינו הוא מתחלה היה אב לארם ולבסוף אב לכל העולם, ולפי מה דקיי"ל דאשה עם בעלה עולה עמו (כתובות סא.), היינו שנוחלת גם היא כבודו וגדולתו, אם כן מיד כשנשתנה שמו לגדולה להיות שר לכל העולם, זכתה גם היא להיות שרה לכל העולם, וזהו "כי שרה שמה", כלומר מכבר, עוד מאז שנשתנה שמך. (תורה תמימה)

לא דיבר הקב"ה עם אשה זולת שרה אמנו

(ג) "אל האשה תאמר" (בראשית ג, טז) – על פי מתורגמן, דלא מצינו שדיבר הקב"ה עם אשה זולת שרה. [נבואת נשים היא במדרגת השביעית, אבל שרה הגיעה למדרגת נבואת שלמה].
(ירושלמי סוטה פ"ז ה"ו, תורה תמימה)

"שמע בקלה" - חידוש הוא

(ד) "שמע בקלה". התורה אומרת לנו חידוש, שבאמת מן הראוי שהאשה תשמע אל בעלה [שהרי "בעל" פשוטו כמשמעו שהוא אדון עליה] ולהיות כפופה לו. [וכמו שהוכיח הקב"ה לאדם הראשון "כי שמעת בקול אשתך". וראה מה היתה תוצאת החטא הזה – מיתה]. ולכן צריכים לזה קולו של הקב"ה להורות לאברהם אבינו לנהוג בדרך אחרת. כי בעובדא זו, לא היתה שרה אמינו ה"מדברת" כלל, אלא הרוח הקודש מדברת, ומשום כך היה צריך אברהם אבינו לשמוע אל הדיבור. שהיה באמת מן הרוח הקודש [דהיינו הקב"ה]. ולא שהיה שומע אל אשתו.

(ה) "אמרי נא אחתי את" (בראשית יב, יג) – כי שרה באמת שתקה ולא כחשה בו בבעלה, כך גם ראוי לכל אשה כשרה לעשות.
(צאינה וראינה שם)

בנות צלפחד

(ו) בנות צלפחד זכו שייכתב על ידן דין נחלה בתורה, כיון שהנשים הביאו את המות לעולם, שעל ידי כך יורשים כשאחד מת, אך אם לא היו מתים לא היתה ירושה, לכן נכתב דין ירושה על ידי נשים.
(צאינה וראינה פרשת פנחס)

בנות צלפחד ידעו שהאיש קודם לנחלה

(ז) "כי אין לו בן" (במדבר כז, ד) – הא אם היה לו בן לא היו תובעות כלום, מגיד שחכמניות היו [בנות צלפחד]. (רש"י)

חכמניות היו וידעו את הדין שהאיש קודם לאשה בנחלה.

בנות צלפחד היו צדקניות - כל שכן הזכרים

כח) בנות צלפחד צדקניות היו, ואם הבנות כן, כל שכן הזכרים שצדיקים היו. (במדבר – אוצר המדרשים דף שיז, לקח טוב)

מעשה דבנות צלפחד - העלים ממה דבר שהנשים יודעות כן

כט) "בנות צלפחד" – לפי שאמר משה "והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו", אמר לו הקב"ה, "אליך" ולא "אלי", בתמיהה, חייך אני מעלים ממך דבר שהנשים יודעות כן. (מדרש רבי עקיבא על אותיות גדולות, אוצר המדרשים דף שכה)

נשים במצוות התורה

האשה פטורה ממ"ע שהז"ג - כעבד

ל) כל מצוה שאשה חייבת עבד חייב בה. (חגיגה ד.)

"[עבד] היינו אשה" (מנחות מג:) – דאשה נמי שפחה לבעלה כעבד לרבו. (רש"י מנחות מג:)

פטורות ממ"ע שהז"ג - כי תפקידם בשב ואל תעשה

לא) מדוע פטורות נשים ממצוות עשה שהזמן גרמא? כי תפקידה היא בעיקר בשב ואל תעשה – והאיש מדרגתו היא קיום, ועיקר ציווי הוא קום ועשה. וזה ממש לפי טבעם של האיש והאשה. (האלשיך והגר"א)

איש "בר מצוה", אשה לאו "בת מצוה"

לב) אבל לענין קטלא, איש דבר מצוה לשלם כופר [ליורשים משום דבטליה ממצות – רש"י], אשה לא, דלאו בת מצוה... (בבא קמא טו.)

הרי לך שהאיש הוא "בר מצוה" [שהוא עושה מצוות], אבל אשה אינה חשובה "בת מצוה".

אין צריך לכסות הציצית לפני קבר של אשה

(ג) בשלחן ערוך (או"ח סימן כג) כתב שהנכנס תוך ד' אמות של מת או של קבר צריך לכסות הציצית שלו משום לועג לרש. וכתב המשנה ברורה (ס"ק ה): "של קבר - ואפילו בקבר של קטן יש להחמיר משום לועג לרש, דשמא נשמת אדם גדול הוא. אבל בקבר אשה דבחייה גם כן פטורה, ליכא משום לועג לרש".

מה שהנשים פטורות מכמה מצוות - גנאי להן

(לד) ומה שאמר [רש"י (בראשית יא, לב)] שהקדים מיתתו [של תרח ליציאתו של אברהם מחרן] כדי שלא יאמרו שהניח אביו לזקנתו והלא פסוק מלא "ויאמר ה' אל אברהם לך לך" (להלן יב, א) שציוה לו שילך מבית אביו, אלא דמכל מקום היה גנאי לאברהם שלא קיים מצות כבוד אביו אף על גב שפטר אותו, שהרי הנשים שהן פטורות גם כן מכמה מצוות, ואין ספק שאין שבח להן בזה רק גנאי להם. (גור אריה בראשית יא, לב)

מה שהנשים פטורות מכמה מצוות לא מפני שהן יותר רוחניות

(לה) לומר שאנשים צריכים יותר מצוות כדי להיות רוחניים, הוא גילוי פנים בתורה שלא כהלכה. הרי לפי סברא הזאת, יוצא שגויים [ח"ו] הם יותר רוחניים מיהודים מפני שאין להם אלא ז' מצוות. ועוד, כהנים הם פחות רוחניים מן הכל, מפני שיש להם יותר מצוות מן הכל.

תלונת הנשים על פיטורן ממ"ע שהזמן גרמא

(לו) הנשים מתלוננות אודות פיטורן ממצוות עשה שהזמן גרמא – ובכל זאת:

א. אין עושות מצוות שבהן הן מחויבות [כגון "עושה רצון בעלה"].
 ב. התלונה אינה מובססת על כוונה לשם שמים, כי אם על קנאה וגאווה. [ואם ההלכה היתה להיפוך – היו מתלוננות גם כן: "מדוע עלינו לקיים כל המצוות האלה, ואילו האנשים הם פטורים". "מדוע עלינו להשכים בבקר להתפלל עם מנין, ולהתפלל ערב ובבקר וצהרים".]

ג. הטעם ההילכתי שפטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא, הוא מפני שה"זמן" של הנשים אינו שייך להן – רק לבעליהן.

מצות נדה חלה והדלקת הנר - שייכות לאדם אלא שנמסרו לחוה מפני שגרמה לו מיתה

לז) "על ג' עבירות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר". (משנה שבת לא:)

אדם הראשון דמו של עולם, וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך מסרו מצות נדה לאשה.

אדם הראשון חלה של עולם, וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך מסרו מצות חלה לאשה.

אדם הראשון נרו של עולם היה, וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך מסרו מצות הנר לאשה. (ירושלמי שבת)

דמשום דמצות אלו עונש הנשים, שעל ידן מתות בשעת לידתן, שניתנו להן לפי שחטאו. (עץ יוסף)

והטעם שדוקא על שלש עבירות אלו, משום כי ג' מצות אלו ניתנו מהשם יתברך להאשה להשלים החסרון שלה מה שאינה בשלימות כמו הזכר. כי האדם יש בו ג' דברים והם חלקי האדם: השכל, והנפש, והגוף. ואצל האשה כל אלו ג' חלקים אינם אצלה בשלימות כמו הזכר. (ענף יוסף)

נשים פטורות ממצות ראייה

לח) "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדן ה' וגו'" (שמות לד, כג). רבינו בחיי כותב כי על כן לא עלו הנשים לירושלים וכן אלו שיש בהם מום, כי הענן שהיה בבית המקדש היה בהיר כראי (mirror), שיכלו לראות בו. ולכן אינו ראוי שאשה או בעל מום יראו בענן הקודש. (צאינה וראינה בשם רבינו בחיי שם)

רק אנשים עולים ל"מנין"

לט) רק אנשים עולים ל"מנין". כי רק עשרה "אנשים" יכולים להוריד השראת השכינה ולומר קדיש וקדושה.

מחיצה בבית הכנסת

מ) ה"מחיצה" היא כהסכמה להרשות ביאת נשים לבית הכנסת. [באמת יותר טוב שיהיו נשארות בבית (אגרת הגר"א).]

תפילה על ידי אנשים

מא) דוד המלך עליו השלום אמר "ואני תפלה" (תהלים). משה רבינו עליו השלום היה מליץ יושר בתפלה עבור בני ישראל. האבות תקנו את התפלות. (גמרא, שלחן ערוך)

אלקי אברהם וכו'

מב) אנו מתפללים "אלקי אברהם, אלקי יצחק, אלקי יעקב". ולא אלקי האמהות. אנו מתפללים "וזוכר חסדי אבות", ולא חסדי אמהות.

על האב מוטל החיוב לחנך

מג) החיוב של חנוך הבנים על האב בלבד. (שלחן ערוך)

כבוד אב קודם לכבוד אם

מד) אבא אומר השקיני מים ואמא אומרת השקיני מים, איזה מהם קודם? אמר ליה הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. (קידושין לא.)

כבוד אב קודם לכיבוד אם, מפני שהאם עצמה חייבת לכבד את בעלה. (משנה כריתות כח, חיי אדם סז, טז)

האשה פטורה מכבוד או"א אחר נשואיה

מה) האשה שהיא נשואה משועבדת לבעל, לפיכך פטורה מכבוד אב ואם. (קיצור שלחן ערוך)

"איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט, יג) – אשה אין סיפק בידה

לעשות מפני רשות אחרת עליה, ואין זמנה חפשי לה. והיינו כעבדים שמפני שזמנם משועבד לאדוניהם, גם פטורים ממצוות עשה שהזמן גרמא. דעיקר פטור שניהם הוא מחמת שעבודם.

(תורה תמימה, תוספות קידושין)

תפילין בנשים

מו) ...משום דתפילין צריכין גוף נקי, ונשים אין זריזות ליזהר.

(תוספות עירובין צא, א)

רק האשנים דומים למלאכים ביו"כ

מז) ...וטעם העמידה [ביום הכיפורים] להיות דוגמת המלאכים, ולכן הנשים לא יעמדו. (קיצור שלחן ערוך סימן קלב סעיף ד)

האיש קודם לאשה להחיות - שהוא מקודש יותר

מח) "האיש קודם לאשה להחיות" – הטעם לפי שהאיש מקודש יותר, שהאיש חייב בכל המצוות. "כל המקודש מחבירו הוא קודם לחבירו". (הוריות יג, רמב"ם)

אין מבטלין ת"ת ללוות אשה שמתה

מט) בזמן הזה מסתמא כל איש ישראל למד מקרא ומשנה, ולכן שמת מבטלין אפילו ת"ת כדי ללוות אותו. אך לאשה או לתינוק נוהגין להקל שלא לבטל ת"ת. (קיצור שלחן ערוך סימן קצח סעיף ט)

כיסוי הראש - מפני שהחטיא אדם הראשון

נ) ועל כן הולך האיש בשעריו על ראשו ללא כסוי, והאשה צריכה לכסות, כי חוה החטיא אדם הראשון ולכן מוכרחת ללכת מבושת בכסוי ראשה. (צאנה וראנה)

אסור למלך להרבות לו נשים - כדי שלא תפתינה אותו לרע

נא) "ולא ירבה לו נשים" (דברים יז, יז) – וטעם המצוה, כי הנשים מסירות לב בעליהן, כלומר שמפתות אותם לעשות מה שאינו ראוי בהתמדתן עליהם תחרות ורבוי דברים וחלקלקות.

(ספר החינוך מצוה תקא)

אסור למלך להרבות לו נשים כדי שלא תפתינה אותו לרע, כי
אדם הראשון היתה לו אשה אחת, והיא פתתה אותו לרע, מכל שכן
אם תהיינה נשים רבות.
(צאינה וראינה פרשת שופטים)

